

দমদম-বসিৰহাটৰ ঘটনাৰ পিচত
ভাৰতৰ বিপ্লৱী সাম্যবাদী দল

ভাৰতৰ বিপ্লৱী সাম্যবাদী দলৰ (R. C. P. I)ৰ অসম
প্ৰাদেশিক কমিটিৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত

পহিলা চেপ্টেম্বৰ

১৯৪৩ চন

দাম—তিনি অনা

দমদম-বসিৰহাটৰ ঘটনাৰ পিচত— ভাৰতৰ বিপ্লৱী সাম্যবাদী দল

—এক—

দমদম বসিৰহাট আদি ঠাইত যিদিনা বিপ্লৱী সাম্যবাদী দলৰ সশস্ত্ৰ আঘাত পৰিছিল সিদিনা সমস্ত ভাৰতবৰ্ষই যেন হঠাৎ চমকি উঠিছিল। অত্যাচাৰ আৰু পীড়ণৰ লানি নিচিঙা ইতিহাসক হঠাৎ এনে জোকৰা দিলে যি জোকৰা ইমান দিনে পোৱা নাছিল। আঘাতৰ প্ৰচণ্ডতা কিমান ডাঙৰ বা কিমান খিনি আছিল সেইটো হিচাব কৰা নাই কিন্তু এনে ধৰণৰ বৈপ্লৱিক আঘাত হানাৰ প্ৰয়োজনীয়তা, সাৰ্থকতাবোধ, ক্ষমতা আৰু প্ৰেৰণা যোঁ নিৰ্ঘাতিত ভাৰতবাসীৰ মাজত লুকাই আছে; সেই অগ্নিগৰ্ভ সম্ভৱনাক সকলোৰে চকুৰ আগত দাঙি ধৰিছে। চৰকাৰী প্ৰত্যাঘাত, দুষ্ট খবৰৰ কাকতৰ মিছা প্ৰচাৰ, নকল বিপ্লৱী সকলৰ ভণ্ডামী, কংগ্ৰেচী প্ৰতিক্ৰিয়াৰ আতঙ্কধ্বনি অতিক্ৰম কৰিও যি সত্য যি বাণী নীৰৱে সকলোৰে কাণত সেই আঘাত আনিছিল, নতুন যুগৰ ইঙ্গিত, বৰ্তমান যুগৰ সংগ্ৰামৰ কথা আৰু কৌশলক সকলোৰে কাণে কাণে বিলাই দিছিল। কোনোও বুজিবলৈ বাকী নাথাকিল যে এই আঘাত সম্পূৰ্ণ নতুন জাতৰ, নতুন ৰূপৰ।

আজি আৰু কোনো বিপ্লৱীয়েই অস্বীকাৰ কৰিবলৈ উপায় নাই যে ‘জন-সাধাৰণৰ ৰাজ’ কায়েম কৰাৰ বাটত ‘দমদম বসিৰহাট-এ এক অপূৰ্ণ প্ৰেৰণা আৰু ইঙ্গিত দি গৈছে। তাৰ পিচৰ পৰাই বহুৱা আৰু ক্ৰমক আন্দোলন কিমান বেগবান, কিমান তেজস্বী আৰু কিমান সাহসী হৈছে; পিচৰ ঘটনাসমূহৰ পৰা বুজা যায়। শ্ৰীৰামপুৰ, পটৰী ওৱাৰ্কচ, হাওৰা, হুগলী, ২৪ পৰগণাৰ অ’ত ত’ত, কলিকতাৰ বাস্তাই-ঘাটে জনসাধাৰণৰ যি অপূৰ্ণ বিপ্লৱী আৰু বিদ্ৰোহী মূৰ্তি

দেখা পাওঁ তাৰ মূলতে দমদম বসিৰহাটৰ ইতিহাসে কিমান ধিনি কাম কৰিছে
প্ৰত্যেক বিপ্লৱীয়ে তাক স্বীকাৰ কৰিব। বৈপ্লৱিক আন্দোলনৰ সূচনা কৰি
দিছে দমদম বসিৰহাটৰ বিপ্লৱী সকলে—ভাৰতৰ ৰাজনীতিক নতুন পথৰ ইঙ্গিত
দিছে।

তাহানিৰ বনুৱা আৰু কৃষক আন্দোলনৰ চেহেবাটো স্মৰণ কৰা আজি কৰ্ত্তব্য।
আইন সম্মত ট্ৰেড ইউনিয়ানবাদৰ মোহত বনুৱা আন্দোলন কি কঠিন বিপথত
গৈ পৰিছিল তাহানিৰ বনুৱা কৰ্মী সকলে সেইটো জানে। অসহায় কৃষক সকলে
আন্দোলনৰ আইনী বেৰাজাল অতিক্ৰম কৰিব নোৱাৰি যে নিৰ্যাতন আৰু পৰা-
জয়ৰ ওচৰত আত্মসমৰ্পণ কৰিব লগীয়া হৈছিল সেই কথা কৃষককৰ্মী সকলে
জানে। বৈপ্লৱিক নেতৃত্বৰ অভাবত সিদিনা কিভাবে ভাৰতীয় ট্ৰেড ইউনিয়ন
কংগ্ৰেচে জাতীয় ট্ৰেড ইউনিয়ন কংগ্ৰেচৰ আঘাতত হীনবীৰ্য্য আৰু পঙ্গু হৈ
শব্দ ধৰিছিল সেই কথাও ট্ৰেড ইউনিয়ন কংগ্ৰেচপন্থী সকলে জানে। চৰকাৰী
ঔদ্ধত্য আৰু জুলুমৰ আগত প্ৰচলিত আইনসম্মত সমস্ত উপায় যেতিয়া নিকপায়
হৈ পৰিছিল, গণ-আন্দোলনৰ কৰ্মী সকলে আশা কৰে সেই দুদিনৰ কথা
পাহৰা নাই। কমিউনিষ্ট পাৰ্টিৰ কাৰ্য্যক্ৰম সিদিনা দ্বিধা, জড়তা ও ক্লেশ্বৰ্য্যত যি
বিপৰ্য্যয়ৰ মাজেদি গৈছিল সেইকথা কমিউনিষ্ট সকলে স্বীকাৰ কৰিব বুলি আশা
কৰে। জনসাধাৰণৰ বৈপ্লৱিক আগ্ৰহ আৰু ক্ষমতাক ব্যৱহাৰ নকৰাৰ ফল-
স্বৰূপে তাহানিৰ জনসাধাৰণৰ চকুৰে মুখে যি এটা নিকপায়, পচন আৰু গ্লানিময়
পৰাজয় আৰু হতাশাৰ ভাৱ ফুটি উঠিছিল তাক কোনেও পাহৰিব লগীয়া নহয়।
কিংকৰ্ত্তব্য বিমূঢ় বামপন্থী সকলৰ চকুৰে মুখে সিদিনাখনৰ হতাশাই গভীৰ ক্ষত
সৃষ্টি কৰিছিল—আৰু নিজৰ ব্যৰ্থতাত নিজেই ছিন্নভিন্ন আৰু উদাসীন হৈ পৰি-
ছিল। সেই দুদিনত, সেই সৰ্বব্যাপক হতাশাৰ মাজত; সেই ‘নিকপায়’
পৰিস্থিতিৰ অৱসন্নতাৰ মাজত হঠাৎ দমদম আৰু বসিৰহাটে তীৰ্থক গতিত আকাশ
বতাহ কপাই দি জনাই দিছিল যে পথ আছে—সকলো আইনী বন্ধন চিঙি দি
বিপ্লৱীৰ “জীৱন মৃত্যু খোজৰ ভৃত্য চিত্ত ভাবনাহীন” এটি আঘাতত টোপনি

ভাঙি গল, মোহ কাটি গল, ভাৰতৰ জনতাই আন্ধাৰত বাট দেখা পালে, বিপ্লৱী
সকলে প্ৰাণ পালে—নতুন উদ্যমত বিপ্লৱী আন্দোলনে চাৰিও পিনৰ পৰা গঢ়ি
উঠিবলৈ প্ৰেৰণা পালে। সেয়েহে চাৰিও পিনৰ পৰা আওয়াজ উঠিছে,
এনেকুৱা আঘাত হানা, আঘাতৰ পিচত আঘাত কৰা, আৰু কঠিন আৰু জোৰে
আঘাত হানা—আঘাতৰ পিচত আঘাত হানি এই শোষণ আৰু শাসন যন্ত্ৰটোক
ভাঙি শুধা কৰি দিয়া—গঢ়ি তোলা নতুন সমাজ—সাম্যবাদী সমাজ। ইয়াৰ
কাৰণে যি কোনো মূল্য দিবলৈ কুণ্ঠিত হলে নহব—কাৰো জীৱন ইতিহাস আৰু
মানুহৰ জীৱনতকৈ মূল্যবান নহয়। এই অসহনীয় দুৰৱস্থা আৰু ধ্বংসৰ
সোঁতৰ পৰা মানুহক বচাবলৈ আহ্বান আহিছে—অকাতৰে প্ৰাণ ঢালি দিবলৈ
নতুন চেতনা আহিছে; ভয়ৰ কলা কুণ্ঠিত মেঘ আতৰি গৈছে, অভয় বাণী
উঠিছে আন্ধাৰৰ বুকু কালি—ভাৰতৰ বিপ্লৱ অনিবাৰ্য্য ৰূপে জয়ী হব ধৰিছে।
ক্ৰমে শক্তাত, ভয়ত কোচমোচ খাইছে প্ৰতিক্ৰিয়াশীল সকলে—আতঙ্কত বৈ বৈ
শিঁয়ৰি উঠিছে সিহতে।

আজি চৰকাৰে, দুষ্টবুদ্ধিৰ মানুহ বোৰে, বাকচতুৰ নকল বিপ্লৱীবোৰে অৰ্থাৎ
প্ৰতিক্ৰিয়া আৰু তাৰ দালাল বোৰে ৰাইজক বুজাবলৈ খুজিছে যে বিপ্লৱী
সাম্যবাদী কেইজনেই বা আছিল—সিহত সকলবোৰে ধ্বংস হৈ গৈছে, ধৰা পৰি
গৈছে—নিহত আৰু নাই, শেষ হৈ গৈছে। আজি আমি সৰ্বিনয়ে জনাই দিব
খোজো—অত্যাচাৰ নিৰ্যাতনৰ যিমান ডাঙৰ জুলুমেই আজি আমাক মচি
পেলাবলৈ চেষ্টা নকৰক নো কিয়, আমি বাচি আছো—জনসাধাৰণৰ সহায়ত,
সহানুভূতিত আৰু আশ্ৰয়তেই বাচি আছো, সেই কাৰণে শত্ৰুসকলে ইমান
নিশ্চিন্ত হোৱাৰ কাৰণ একো নাই আৰু এই কথা শত্ৰুসকলেও জানে।
আৰু আমাৰ মাজৰ যি সকল বীৰে বন্দী অৱস্থাত জেলত ফাচীৰ কাৰণে প্ৰস্তুত
হৈ আছে তেওলোকেও এই কথা ভালকৈ জানে। ইয়াৰ বাহিৰেও যদি
বিপ্লৱী সাম্যবাদী সকলৰ প্ৰত্যেকজন মানুহে সচাকৈয়ে মৰি গলহেতেন বা
যায়, যদি প্ৰত্যেক জনকে ধৰি ধৰি ফাচি দিব পাৰে, তাৰ দ্বাৰাও কি

বিপ্লবী সাম্যবাদ ধ্বংস হব পাৰে? সেইটো কেতিয়াও হব নোৱাৰে, তাৰ দ্বাৰা সাম্যবাদ বাঢ়িবহে, কমি নাযায়। বিপ্লবী সাম্যবাদৰ উত্তৰাধিকাৰ আৰু ধাৰা সমগ্ৰ ৰাইজৰ হাতত পৰম নিশ্চিত্তে অৰ্পণ কৰি দি বিপ্লবী সাম্যবাদীয়ে সদায় মৰিবলৈ সাজু। *

* [সৌম্যেন্দ্ৰ নাথ ঠাকুৰ আৰু তেওঁৰ কেইজনমান চেল। চামুণ্ডাই আজিও যি বিপ্লবী সাম্যবাদী দলৰ (R. C. P. I.) নাম কৰি বজাৰত ঘূৰাঘূৰি কৰে তাৰ দ্বাৰা যেন জনসাধাৰণে কেতিয়াও বিভ্রান্ত নহয়। যিসকলে ৰাজনৈতিক বা-বাতৰি জানে আৰু বাতৰি কাকত পঢ়ে তেওঁলোকে জানে যে এই সৌম্যেন্দ্ৰ ঠাকুৰে, বিপ্লবী সাম্যবাদী দলে যেতিয়া বীৰভূম অধিবেশনত বৈপ্লৱিক আঘাত হানাৰ সঙ্কল্প লয়, তেতিয়া দলত্যাগ কৰি প্ৰকাশ্য সভা আৰু ঘোষণা কৰি জনায় যে তেওঁ এই দলৰ উগ্ৰপন্থাত বিশ্বাস নকৰে বুলি উক্ত দল ত্যাগ কৰিছে। মুষ্টিমেয় কেইজন মান ব্যক্তিগত চেল। লৈ তেওঁ দলৰ পৰা বাহিৰ হৈ যায়—বিপ্লৱবাদক “কেছুৰামীৰোগ” বুলি আখ্যা দি চৰকাৰৰ অনুগ্ৰহত প্ৰচুৰ গলাবাজি কৰি, ভণ্ডামী কৰি ফুৰিছে—কিন্তু জনসাধাৰণে তেওঁৰ ভণ্ডামী বুজি পাই তেওঁৰ কথাত কোনো মূল্য দিয়া নাই। কিন্তু তেওঁ স্থযোগ বিচাৰিছিল অৰ্থাৎ বিপ্লবী সাম্যবাদী সকলৰ দুৰ্দিনৰ দিনৰ অপেক্ষা কৰিছিল। সেয়েহে দমদম-বসিৰহাটৰ ঘটনাৰ পিচত যেতিয়া চৰকাৰী দমননীতিৰ ঢল নামিল আমাৰ ওপৰত, আমাৰ কাকত, প্ৰচাৰ আৰু প্ৰকাশ্য গণসংগঠন বোৰ ভাঙি দিলে, আমাৰ প্ৰকাশ্য কথা বতৰা পতা আৰু ঘূৰাফুৰা কৰা অসম্ভৱ হৈ উঠিল তেতিয়া তেওঁ আৰু তেওঁৰ অনুচৰ বোৰে স্থযোগ পালে, আমাৰ যিবোৰ কথা জানে সেই সকলো বোৰকে পুলিচক জনালে, শত্ৰুৰ লগতহে আমাৰ কামৰ নিন্দা কৰিবলৈ ধৰিলে, বৈজ্ঞানিক বিপ্লৱৰ দোহাই দি ৰাইজৰ প্ৰত্যেকটো সংগ্ৰামকে নিন্দা কৰিব ধৰিলে—আৰু ক্ৰমে ধনীবোৰৰ পক্ষপুৰুষ আশ্ৰয়লৈ সিহঁতৰ বাতৰি কাকতৰ অনুগ্ৰহত বিহ আৰু দুৰ্নীতি বিয়পাব ধৰিলে আৰু ঘোষণা কৰিব

কিন্তু তথাপি আমি বিপ্লবী সাম্যবাদী দলৰ সভ্য সকলে সিদিনাৰ সেই দমদম বসিৰহাটৰ সংগ্ৰামত সন্তুষ্ট হব পৰা নাই—কিয়নো আমাৰ কাৰ্য্যক্ৰমক আমি কিছুমান কাৰণৰ কাৰণে সাৰ্থক কৰিব নোৱাৰিলো যাৰ ফলত জনসাধাৰণৰ চকুত সকলো কথা স্পষ্ট হৈ উঠা নাই আৰু দেশবাসীয়ে তাৰ সম্পূৰ্ণ শিক্ষা গ্ৰহণ কৰিব পৰা নাই। বহুত বিষয় আজিও অপ্ৰকাশিত বৈ গৈছে আৰু দমদম বসিৰহাট সম্পৰ্কে যি সকল আচামী আজি বিচাৰৰ অপেক্ষাত তেওঁলোকৰ নিৰাপদতাৰ কাৰণে আজিও আমি আমাৰ ‘প্লান’ (আচনি) প্ৰকাশ কৰা নাই। সমস্ত ‘প্লান’ আৰু আমাৰ উদ্দেশ্য এদিন প্ৰকাশিত হব’ই আৰু আমি সেই তাক দণ্ডি ধৰিম ৰাইজৰ আগত—তেওঁলোকৰ বিচাৰ, শিক্ষা আৰু অভিজ্ঞতাৰ কাৰণে।

মাৰাত্মক কোনো তথ্য প্ৰকাশ নকৰিলেও যি কেইটা কথা সকলোৰে জনা দৰ্কাৰ আৰু যাৰ সহায়ত ভবিষ্যত বিপ্লৱকাৰী সকলে উপকৃত হব পাৰে তাৰ কিছু আভাষ আজি ইয়াৰ লগতেই দি যাম।

ধৰিলে তেওঁৰেই বোলে বিপ্লবী সাম্যবাদী দল আদিম আৰু অকৃত্ৰিম! এই লজ্জাজনক বিশ্বাসঘাতকতা আৰু হাহি উঠা ভণ্ডামীৰ বিচাৰ আমি নিজ হাতে কৰা নাই প্ৰয়োজন নাই বুলি আৰু তেওঁৰ বাচালতা আৰু বিশ্বাসঘাতকতাৰ বিচাৰ জনসাধাৰণৰ হাতত এৰি দিছো। এতিয়া তেওঁ যি ৰাজনীতি কৰিছে সেই হৈছে ‘ইলেকচনৰ ৰাজনীতি’ আৰু যত ৰাইজৰ সংগ্ৰাম চলিছে, যত জনসাধাৰণে যুদ্ধক্ষেত্ৰত তেজ দিছে তাৰ পৰা হাজাৰ হাজাৰ গজ দূৰৈত থাকি এও জনসাধাৰণক বৈজ্ঞানিক বিপ্লৱৰ নাম লৈ নিয়মতান্ত্ৰিকতা শিকাইছে। সকলোকে ভয় দেখুওৱা বিপদটোক ডাঙৰ কৰি দেখুৱা, সকলো কামতেই ক্ৰটি দেখুওৱা, সকলোকে হতাশ কৰা, আৰু কামৰ সময়ত আতৰি যোৱা আৰু সহযোগী সকলক ত্যাগ কৰা এই জাতীয় নেতাসকলৰ কাম। মুঠ কথা বিপ্লবী সাম্যবাদী দল বা R. C. P. I. বোলোতে যি বুজায়—তাৰ সংগঠন, কাৰ্য্যক্ৰম আৰু উদ্দেশ্য কোনোটোৰ লগতে তেওঁৰ কোনো সম্পৰ্ক নাই এই কথা আজি আমি সকলোকে জনাই দিব বিচাৰিছো।]

(১) প্রথমেই মনত বাধিব লাগিব যে দেশৰ বৰ্ত্তমান পৰিস্থিতিত যত গণতান্ত্ৰিক আন্দোলনৰ কোনো সুবিধা নাই, যত বিপ্লৱী সকলে আত্ম-গোপন কৰিয়েই কাম চলাবলৈ বাধ্য, যত সদায় পুলিচ আৰু গুপ্ত পুলিচে একোকেই গঠন হৈ উঠিব নিদিয়ৈ; যত কম্মীসকলক বাৰ্জনৈতিক আৰু সামৰিক শিক্ষা দিয়া ক্ৰমশঃ টান হৈ পৰিছে, তাত কচ বিপ্লৱৰ কাৰ্যদা-কৌশলৰে বিপ্লৱ ঘটোৱা টান—তাত আঞ্চলিক ক্ষমতা দখল কৰি সংগ্ৰামৰ স্বাধীন ভিত্তি ভূমি তৈয়াৰ কৰি তাক আঘাত দিয়াৰ 'বেচ' (Base) হিচাবে ব্যৱহাৰ কৰিব লাগিব আৰু ক্ৰমে আগুৱাই যাব লাগিব। এই দৰে যিমান বেচি সম্ভৱ আঞ্চলিক ক্ষমতা দেশৰ সকলো ঠাইতে তৈয়াৰ কৰা দৰকাৰ আৰু সেই বোৰৰ আঘাতত এই সাম্ৰাজ্যবাদী কাঠামোটো (Structure) ভাঙি পৰিব আৰু তেতিয়া ব্যাপক সংযোগ সাধনৰ মাজেদি সৰ্ব্বতাবতীয়া বিপ্লৱে সাৰ্থক ৰূপ গ্ৰহণ কৰিব। এই স্বাধীন অঞ্চল বা 'বেচ' বোৰ দেশ বা ৰাষ্ট্ৰ নহয়—দেশ বা ৰাষ্ট্ৰৰ উপকৰণ হৈ মাথোন যাব প্ৰধান আৰু মুখ্য উদ্দেশ্য হ'ল সংগ্ৰাম কৰিবলৈ ক্ষমতা অৰ্জন কৰা।

(২) এই আঞ্চলিক ক্ষমতা চহৰ আৰু গাঁও, সকলো ঠাইতেই দখল কৰাৰ চেষ্টা কৰিব পৰা যায় কিন্তু সেই সংগ্ৰামক বৰ্ত্তমান অৱস্থাত গাবলৈই দীৰ্ঘস্থায়ী কৰা সম্ভৱ—কিন্তু সকলোত কৈ ভাল হয় যদি কোনো চহৰৰ শত্ৰুৰ শক্তিক ধ্বংস কৰি দি লগে লগে ওচৰৰ গাঁও বোৰৰ ওপৰত খিয় দিব পৰা যায় আৰু সেই বৈপ্লৱিক শিক্ষাক যিমান সোনকালে সম্ভৱ চাৰিও পিনে সিচৰাই দিয়া যায়। চহৰৰ আধুনিক যানবাহন আৰু যন্ত্ৰ-পাতিৰ সহায় লব পাৰিলে বৈপ্লৱিক আঘাতক বহু বেচি কাৰ্য্যকৰী আৰু অমোঘ কৰা সম্ভৱ।

(৩) বহুৱা আৰু কৃষকৰ সংগ্ৰামক একত্ৰিত কৰা আৰু কৰি দেখুওৱা আজি বিপ্লৱী সকলৰ কৰ্ত্তব্য। বহুৱাৰ আঘাত কৰাৰ ক্ষমতাক আৰু কৃষকে সংগ্ৰামক দিবলীয়া কৰাৰ ক্ষমতাক একত্ৰিত কৰা দৰকাৰ আৰু বিপ্লৱী পাৰ্টিয়ে বহুৱা

আৰু কৃষকক একত্ৰিত কৰিব নোৱাৰিলে জনসাধাৰণৰ আস্থা আৰু সংগ্ৰামৰ সম্পূৰ্ণ ৰূপটোক সকলোৰে চকুৰ আগত ফুটাই তোলা সহজ নহয়—নহলে কৃষকে যেতিয়া সংগ্ৰাম কৰে বহুৱা সকলে বুজুজে আৰু বহুৱা সকলে যেতিয়া সংগ্ৰাম কৰিব তেতিয়া কৃষকৰ পৰা নাপাব সহায়।

(৪) আঘাত কৰাৰ লক্ষ্যই হ'ব জনতাক সশস্ত্ৰ কৰা আৰু সেই প্ৰথম আঘাত কৰিবলৈ অস্ত্ৰশস্ত্ৰৰ যি প্ৰয়োজন তাক সংগ্ৰহ কৰা দৰকাৰ আৰু তাক সংগ্ৰহো কৰিব পাৰি।

(৫) জনতাৰ মাজৰ পৰা অগ্ৰগামী সকলক সামৰিক শিক্ষা দিয়া দৰকাৰ আৰু আমি দেখিছো যে তাক দিবও পাৰি আৰু জনতাক লৈ গোপন পৰিকল্পনাও কৰা যায়।

(৬) সশস্ত্ৰ বৈপ্লৱিক সংঘাতো এটা বিজ্ঞান আৰু সশস্ত্ৰ আঘাত বা সহিংস আঘাতৰ কাৰণেও পৰিকল্পনা লাগে, শিক্ষা লাগে, নেতৃত্ব লাগে, 'প্লান-প্ৰোগ্ৰাম' লাগে—কেৱল ৰাগাৰাগি বা হঠাৎ গোলমাল কৰিলেই যথেষ্ট নহয়—সুপৰিকল্পিত 'প্লান' অনুযায়ী সংগ্ৰামৰ প্ৰস্তুতি কৰা দৰকাৰ আৰু সম্ভৱ।

(৭) কেৱল মাত্ৰ অধিকতৰ প্ৰস্তুতিৰ লোভত অপেক্ষা কৰা নিবুদ্ধিতা আৰু বিপদজনক। এটি চৰম আঘাত দিবলৈ যি সকলে বিপ্লৱৰ সপোন দেখে তেওঁলোক বাচাল নাইবা গাধা। এটি আঘাতত কৈ আঘাতৰ পিচত আঘাত কথাটোৱেই বেচি যুক্তি সঙ্গত, বিজ্ঞান সন্মত আৰু কাৰ্য্য সন্মত। এই কাৰণে সকলো ঠাইতে আঘাত সংগঠনৰ কাৰণে প্ৰস্তুতি কৰিবলৈ উঠি পৰি লাগক কিন্তু যেতিয়াই সম্ভৱ তেতিয়াই আঘাত কৰিব লাগিব আজিৰ দিনত, আঘাত দিয়া মানেই হৈছে পৰবৰ্ত্তী বৃহত্তৰ আঘাতৰ কাৰণে প্ৰস্তুতি কৰা—ইয়াৰ বাহিৰে বিপ্লৱ ব্যাপকতৰ আৰু গভীৰতৰ হ'বে নোৱাৰে।

(৮) কোনো এখন দেশত সশস্ত্ৰ বিপ্লৱক সাৰ্থক কৰিবলৈ হ'লে কেৱল বিপ্লৱৰ নিভুল নীতি আৰু পথ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰাই যথেষ্ট নহয়,

সেই দেশৰ জনতাৰ সংগ্ৰামী, সহিংস মূৰ্ত্তিটোক বিকাশ কৰিব লাগে—দেশৰ ভিতৰত সকলো ঠাইতে এটা বেপৰোৱা মনোবৃত্তি তৈয়াৰ কৰিব লাগে। অত্যাৱক মানি নলও, যি কোনো মূল্য দি মান ইজ্জৎ বক্ষা কৰিম, অপমানৰ, অত্যাচাৰৰ প্ৰতিশোধ লবলৈ দেৱি নকৰো, ঔদ্ধত্য আৰু ক্ৰাণিকাজক ক্ষমা নকৰো, তেজৰ বদলি তেজ লবলৈ দুৰ্কাৰ আকাজক্ষা সৃষ্টি কৰিব লাগিব, তেতিয়াহে অকাতৰে প্ৰাণ দিবলৈ আৰু নিবলৈ মানসিক বল সৃষ্টি হব আৰু সেই মানসিক বল না থাকিলে কোনো শ্ৰেণীয়ে উপযুক্ত বৈপ্লৱিক চেতনা গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰে—কেৱল মাত্ৰ কিতাপ, কাকত আৰু বিজ্ঞাই দি বৈপ্লৱিক চেতনাক জনতাৰ বুকুত দঢ় প্ৰতিষ্ঠা কৰিব নোৱাৰি।

দমদম-বৰিহাটৰ পৰিকল্পনা আৰু কাৰ্য্যক্ৰম উপৰোক্ত বিচাৰৰ পৰাই কৰা হৈছিল—সেইটো যে শেষ পৰ্য্যন্ত সাৰ্থক নহল তাৰ কাৰণ হল কিছুমান অপ্ৰত্যাশিত ভুল আৰু ব্যক্তিগত অভিজ্ঞতা আৰু প্ৰত্যুৎপন্নমতিত্বৰ অভাব। আমাৰ আংশিক সাৰ্থকতাটোক ডাঙৰ কৰি চোৱা বা দেখুওৱাটো আমাৰ কাম নহয়—অসাৰ্থকতাৰ কাৰণ বোৰ তন্নতন্ন কৰি আমি চাইছো আৰু ভবিষ্যতে যাতে এই ধৰাৰ ভুল বা ত্ৰুটি নঘটে তাৰ কাৰণে আমি দঢ় প্ৰতিজ্ঞ। কম্বী সকলৰ সকলোৱে নেতৃত্ব শক্তি, চিন্তাশীলতা; খুটি নাটিৰ ওপৰত তীব্ৰ দৃষ্টি, আঘাত কৰাৰ অধিকতৰ ক্ষমতাশীলতা, অধিকতৰ শৃঙ্খলাবোধ, চিন্তাশক্তিৰ সজীৱতা, অপ্ৰত্যাশিত অৱস্থাৰ কাৰণে মানসিক প্ৰস্তুতি ইত্যাদি যি বোৰ গুণ আজি বিশেষ কৰি অৰ্জন কৰা দৰকাৰ সেই সম্বন্ধে আমি সজাগ হব লাগিব। কেৱল বিপ্লৱী সাম্যবাদী দলৰ সভ্য সকলেই নহয় জনসাধাৰণ আৰু অন্যান্য বিপ্লৱী সকলে আমাৰ এই অভিজ্ঞতাৰ পৰা নিকালৈ উপকৃত হব—আৰু তেওঁলোকে নিজৰ স্বার্থতেই সমস্ত তথ্য সংগ্ৰহ কৰিব। এই মূহুৰ্ত্তেই সমস্ত তথ্য কাগজত প্ৰকাশ কৰা সম্ভৱ নহয়।

পৰবৰ্ত্তী আঘাত ঠিক একে ধৰণৰেই হব এনেকুৱা যেন কাৰো ধাৰণা

নাথাকে। অৱস্থা আৰু কাৰ্য্যকৰিতাৰ প্ৰয়োজনত কেতিয়া কি জাতীয় আঘাত হানিব লাগিব; তাৰ কোনো স্থিৰ নিৰ্দিষ্ট নিয়ম নাই। তাৰ বাহিৰেও শত্ৰুক অপ্ৰত্যাশিত আঘাত দিবৰ হলে, তাক বিস্মিত আৰু বিভ্ৰান্ত কৰাও হব এটি কৌশল—অতৰ্কিত আৰু অপ্ৰত্যাশিত আঘাত দিব লাগিব, সি যি পিনৰ পৰা প্ৰস্তুত সেই পিনৰ পৰা নহয়—যি পিনৰ পৰা প্ৰস্তুত নহয়, দুৰ্কাৰ সেই পিনৰ পৰা আঘাত হানিব লাগিব। এই কাৰণে হুবহু দমদম বৰিহাটৰ দৰে আকৌ কৰা হব এনে কোনো ধাৰণা কৰি ৰাখা ঠিক নহয়—যেনে ঠিক নহয় যে সেই ধৰণৰ আঘাত আৰু কৰাই নহব, এনে ধাৰণাও।

—

—তুই—

এতিয়া আমি অলপ সম্মুখৰ পিনে চাওঁ—পৃথিৱীৰ সংগ্ৰামশীল ছবি ধনৰ পিনে চাওঁ। কিয়নো যি জাতীয় সংগ্ৰাম আমি কৰিছো, কৰিব গৈছো আৰু সকলোকে কৰিবলৈ আহ্বান জনাইছো, আজিৰ পৰিপ্ৰেক্ষিত তাৰ সাৰ্থকতা, প্ৰয়োজনীয়তা, বৈজ্ঞানিকতা ক'ত তাকো বাৰে বাৰে চাই লব লাগিব। অন্ধ সংগ্ৰাম আৰু ব্যৰ্থক্ষয় আমাৰ উদ্দেশ্য নহয়।

পৃথিৱীত বিশেষ কৰি এচিয়াৰ পূব পিনৰ দেশবোৰত আজি বিপ্লৱৰ লেলিহান ৰূপ দেখা পাইছো, তাৰ ব্যাপকতা, সাৰ্থকতা আৰু গভীৰতাৰ সম্ভৱনা কিমান যিহি তাৰ বিচাৰ আমি কৰিবই লাগিব আৰু বাৰে বাৰে পৰিস্থিতিৰ সামগ্ৰিক বিচাৰ কৰি প্ৰত্যেকটো কামৰ ৰূপ দিব লাগিব। কোনো পুনৰ্বোধিয়েই অতিবিকৃত নহয় এই বিষয়ত। কিয়নো পৃথিৱীৰ সামাজিক যুগান্তৰৰ যি সৰ্বটময় যুগত আমি আহি উপস্থিত হৈছো তাৰ সমগ্ৰাৰ জটিলতা, ব্যাপকতা, আৰু গভীৰতা ইমান বেচি আজি, যি

কোনো কালতে তেনে নাছিল—প্রত্যেকখন দেশৰ প্রত্যেকজন মানুহৰ চিন্তাতে পৰিছে এটা কঠিন হেচা—যিটো কোনো কালেই পৰা নাছিল। ইতিহাসে আজি মানুহক মানুহ হবৰ কাৰণে এনে এটা দুৰ্ভাগ্য আহ্বান কৰিছে, যাব হাত সাৰিবৰ উপায় নাই—কুপমণ্ডুকতাবদ্ধ, দেশ-জাতি সংস্কাৰাচ্ছন্ন মানুহৰ পৰা দাবী কৰিছে সাম্যবাদী এখন পৃথিবীৰ সম্পূৰ্ণ সচেতন নাগৰিকতাই—নহলে একোৱেই নাই, অনিবার্য ধ্বংস—এনে বেপৰোৰ অৱস্থাৰ সম্মুখীন আৰু কেতিয়াও সি হোৱা নাছিল। এনে বিপদজনক অৱস্থাতো সি কেতিয়াও পৰা নাছিল, আকৌ এনে উজ্জ্বল ভবিষ্যতো তাৰ কোনো কালতেই অহা নাছিল। এই কাৰণে আজিৰ দিনত পৰিষ্কাৰ চিন্তা, বৈজ্ঞানিক চিন্তা, নোহ আৰু সংস্কাৰ হীন বিচাৰৰ এনে প্ৰয়োজন যাব কোনো কালতেই ইমান দৰকাৰ হোৱা নাছিল।

মানুহ আৰু এঙ্গেলচৰ আমোলত সাম্যবাদক তেওঁলোকে আন্তৰ্জাতিক আন্দোলন হিচাবে গ্ৰহণ কৰিলেও তাহানিৰ ধনতাত্ত্বিক অৰ্থনীতি আছিল দেশপ্ৰধান—অৰ্থাৎ বুৰ্জোৱা ধনপতি সকলে তেওঁলোকৰ শিল্প বাণিজ্যৰ ভেটিটোক নিজৰ দেশ খনকেই বুলি ধৰি লৈছিল—বৰ্হিবাণিজ্য আছিল আৰু ক্ৰমেই বাঢ়ি গৈছিল উৎপাদিকা শক্তি বঢ়াব লগে লগে কিন্তু সেইটো আছিল তেওঁলোকৰ শিল্পোত্তমৰ পৰিপূৰক হিচাবে। এই কাৰণে তাহানিখন বিপ্লৱ নীতি আৰু কৌশলো সেই সময়ৰ উৎপাদিকা শক্তি আৰু সম্বন্ধৰ বিচাৰ আৰু তাৰ মুক্তিৰ উপৰতেই নিবদ্ধ আছিল—সেই কাৰণে তেতিয়া আছিল ইউৰোপীয় উৎপাদিকা শক্তিৰ ইয়োৰোপীয় সমাজতাত্ত্বিক বিপ্লৱৰ মুক্তিৰ প্ৰত্যক্ষ প্ৰয়োজন সাপেক্ষ। তেতিয়াৰ দিনৰ ইউৰোপীয় শিল্প বাণিজ্যৰ পৃথিবীব্যাপী এই সংযোজনা ইমান নিবিড় ইমান অদ্বাদীবদ্ধ হোৱা নাছিল গতিকে মানুহ-এঙ্গেলচে তেতিয়াৰ বৈপ্লৱিক সম্ভৱনাৰ বিচাৰ দেশ হিচাবেই কৰি গৈছে আৰু কৈছিল যে ‘যি দেশে যিমনে শিল্পোত্তম সেই দেশ সিমনে বিপ্লৱাসন্ন।’

লেনিনৰ দিনত উৎপাদিকা শক্তিৰ সম্বন্ধ ধনতত্ত্বৰ পৰা সাম্ৰাজ্যবাদত আহি পৰিছে—যেতিয়া তাৰ দেশীয় ভিত্তি এবাই গৈছে সাম্ৰাজ্যিক ব্যাপকতাত। ফলত ইংলণ্ড, জাৰ্মানী, ফৰাচী, আমেৰিকা প্ৰভৃতি দেশৰ উৎপাদন বৰ্টন বিনিময় ব্যৱস্থাৰ বাস্তৱ ভিত্তি আৰু দেশ-কেন্দ্ৰিক নাথাকিল—ক্ৰমশঃ বিশ্বকেন্দ্ৰিক হবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। এই যুগত দেখা দিলে সাম্ৰাজ্যবাদী যুদ্ধ আৰু যুদ্ধই এই ক্ৰমবৰ্দ্ধমান উৎপাদিকা শক্তিক কৰিলে আৰু বেচি পৰ-দেশ নিৰ্ভৰশীল। এই লেনিনৰ যুগত যেতিয়া দেশত ঘটি গল প্ৰথম সার্থক সমাজতাত্ত্বিক বিপ্লৱ, তেতিয়া সাম্যবাদৰ বিজ্ঞানাগৰত নতুন কথা স্বীকাৰ কৰিব লগাত পৰিল—কিয়নো পৃথিবী মানুহৰ আমোলতকৈ পৰিবৰ্তিত হৈছে। বিপ্লৱৰ দেশকেন্দ্ৰিক বিচাৰৰ পৰা সাম্ৰাজ্য-কেন্দ্ৰিক বিচাৰ হল—কিয়নো দেশ তেতিয়া হৈছে সাম্ৰাজ্য, জাতীয়তা হৈছে সাম্ৰাজ্যবাদত পৰিণত। আৰু দেশ যেতিয়া সাম্ৰাজ্য হল তেতিয়া দেশখন কেৱল ডাঙৰ নহল—আচলতে ডাঙৰ হোৱা মানে সাম্ৰাজ্যবাদী হোৱাটো নহয়—সাম্ৰাজ্যবাদৰ অৰ্থনীতি, ৰাজনীতি, শাসন, শোষণ, ভাগ-বণ্টন, লেন-দেন, টাকা পইচাৰ দেনা-পাওনা বিচাৰ আচাৰ আদি সকলোতেই সেই পুৰণি জাতীয়তা বা দেশবাদৰ বহু ৰূপান্তৰ ঘটাই দিলে। লেনিনৰ ‘সাম্ৰাজ্যবাদ’ পঢ়িলেই সেইটো বুজি পোৱা যায়। বৈপ্লৱিক ৰীতি নীতিৰ বিচাৰতো নতুন কথা আছিল—অৰ্থাৎ যিদেশ যিমনে শিল্পোত্তম সেই দেশত সিমনেই বিপ্লৱাসন্ন এনে ধৰণৰ কোনো কথাই নাথাকিল—বিচাৰত ঠিক হল, সাম্ৰাজ্যবাদী যি শিকলিয়ে পৃথিবীৰ বুকে পিঠিয়ে বান্ধি পেলাইছে তাৰ সেই গাঠিটোতেই চিঙি যাব যিটো গাঠি আটাইতকৈ দুৰ্বল আৰু যিটোৰ ওপৰত পৰিব বেচি আঘাত। সেই হিচাবে সাম্ৰাজ্যবাদী শিকলিৰ আটাইতকৈ দুৰ্বল যিটো গাঠি অৰ্থাৎ ৰুচিয়াতেই প্ৰথমে গল চিঙি। এই হিচাবে অপেক্ষাকৃত পিচুৱাই পৰা ৰুচিয়া অগ্ৰগামী ইয়োৰোপ আৰু আমেৰিকাৰ আগতেই মুক্ত হল।

লেনিনৰ এই যুগত সকলো দেশৰ অৰ্থনৈতিক স্বয়ং-সম্পূৰ্ণতা আৰু আত্ম-

নিৰ্ভৰশীলতা। ভাঙি গৈছে আৰু বিপ্লৱৰ পটভূমিকাত বিশ্ববিপ্লৱ বোলা কথাটোৰ বহুল প্ৰচলন হবলৈ আৰম্ভ হৈছিল—বিশেষ কৰি ৰুচ বিপ্লৱৰ পিচতেই যেন বিশ্ব বিপ্লৱৰ প্ৰয়োজন বেচি কৰি অনুভূত হৈছিল—হৈছিল নবজাত বিপ্লৱী ৰুচিয়াৰ আত্মবক্ষাৰ প্ৰয়োজনত আৰু সমাজতান্ত্ৰিক পূৰ্ণগঠনৰ প্ৰয়োজনত। কিন্তু কিছুকালৰ ভিতৰত যেতিয়া বিশ্ব বিপ্লৱে দেখা নিদিলে বা অলপ কোনো দেশত বিপ্লৱ সাধিত নহল—তেতিয়া ৰুচিয়াত ষ্টালিনৰ নেতৃত্ব কামেম হল—যাৰ নীতি হল এখন দেশতেই সমাজতন্ত্ৰ সম্ভৱ আৰু নিজৰ নিজৰ দেশৰ বিপ্লৱৰ দায়িত্ব সেই সেই দেশৰ নিজৰ। কলত অৱস্থাৰ হেঁচাত আৰু এই নেতৃত্বত সাম্যবাদৰ এটা জাতীয়ৰূপ, জাতীয় চিন্তা, জাতীয় দায়িত্বই দেখা দিব ধৰিলে—আৰু বিশ্ব বিপ্লৱৰ কথাটো ভালে খিনিয়ো স্বপ্ন-বিলাসিতা বুলি চলিব ধৰিলে—অন্ততঃ সেই কথাটোৰ ওপৰত আৰু তেনে জোৰ নাথাকিল। ভাববিলাসিতা আৰু বোমাধ্বকৰ বামপন্থা হিচাবে তথাকথিত ‘বাস্তৱবাদী’ কমিউনিষ্ট সকল ওচৰত সেইটো হেঁয় হব ধৰিলে। ‘বিপ্লৱ’ আৰু ‘সমাজতন্ত্ৰ’ আকৌ যেন দেশ আৰু জাতিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল হব ধৰিলে। এই কাৰণে আকৌ ঘূৰাই পকাই অগ্ৰবৰ্তী দেশ আৰু পিচাই পৰা দেশ ইত্যাদিৰ ওপৰত বৈপ্লৱিক বিচাৰ ধাৰা চালু হব ধৰিলে—আৰু ‘অগ্ৰবৰ্তী’ দেশৰ বিপ্লৱ আগে আৰু পিচুৱাই পৰা দেশৰ বিপ্লৱ তেওঁলোকৰেই অৰ্থাৎ অগ্ৰবৰ্তী দেশ বিলাকৰ বিপ্লৱৰ পৰিপূৰক হিচাবে গৌণ তাৎপৰ্য্য পাব ধৰিলে।

বিপ্লৱ সম্বন্ধে গুৰিৰ কথাটো সৰ্বদাই পৰিষ্কাৰ কৰি ৰখা দৰকাৰ। মাত্ৰীয় বিজ্ঞানত বিপ্লৱৰ প্ৰয়োজন আৰু প্ৰধান তাগিদ কিহত বা কোন শক্তিৰ প্ৰয়োজনত? তুৰিষ্ক, দাবিদ্য, অনশন, অত্যাচাৰ, উচ্চ নীচ প্ৰভেদ ইত্যাদিৰ পৰা সমাজতান্ত্ৰিক বিপ্লৱৰ তাগিদা অহা নাই—কিয়নো এই বোৰ যি কোনো ৰূপতেই হওক বদাবৰেই পৃথিবীত চলি আহিছে। সমাজতান্ত্ৰিক বিপ্লৱ আৰু অগ্ৰাণ্ণ যি কোনো সামাজিক বিপ্লৱৰ প্ৰয়োজন আৰু তাগিদা আহে সেই সময়ৰ উৎপাদিকা শক্তিৰ (Productive force) মুক্তিৰ প্ৰয়োজনত। পুৰণি সামাজিক

ব্যৱস্থাৰ ভিতৰত নতুন উৎপাদিকা শক্তিয়ে যেতিয়া আৰু বাঢ়িব নোৱাৰা হয়—তাৰ বাট বন্ধ হৈ পাবে—তেতিয়াই প্ৰয়োজন হয় বিপ্লৱৰ—যি বিপ্লৱে এনে এক নতুন সমাজ ব্যৱস্থা আনিব যাৰ ভিতৰত উৎপাদিকা শক্তিয়ে দুৰ্দান্ত গতিত বাঢ়িব পাৰে। এই কাৰণেই কোৱা হয় যে বিপ্লৱ হৈছে পুৰণি গতায়ু সামাজিক শিকলিৰ পৰা উৎপাদন শক্তিৰ মুক্তি। এই উৎপাদিকা শক্তিৰ মুক্তি সম্ভৱ হলেই, শিল্প সম্ভাৱে সমাজ খনক নতুন কৰি গঢ়ি তোলা সম্ভৱ হয় আৰু সকলো বিষয়তে নতুন জীৱন, নতুন উদ্যম, নতুন প্ৰেৰণা সৃষ্টি কৰা সম্ভৱ হয়—কিয়নো শেষ পৰ্য্যন্ত সমাজৰ উৎপাদন ক্ষমতা আৰু তাক ভোগ কৰিবৰ অধিকাৰৰ পৰাই সমাজৰ উন্নতিৰ বিচাৰ হৈ থাকে।

গতিকে আজিৰ দিনত বিপ্লৱৰ প্ৰয়োজন আৰু তাগিদা কৰ পৰা আহিছে? সেই একমাত্ৰ প্ৰয়োজন—অৰ্থাৎ উৎপাদিকা শক্তিৰ মুক্তি। আকৌ, আজিৰ দিনৰ উৎপাদিকা শক্তিয়ে কিহৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি আছে? দেশৰ ওপৰত নহয়—আন্তৰ্জাতিক ভিত্তিৰ ওপৰত। আজিৰ উৎপাদিকা শক্তি দেশ-কেন্দ্ৰিক নহয়—বিশ্বব্যাপক। ই ক’ত বন্ধ হৈ আছে? কিহৰ পৰা ই মুক্তি বিচাৰে? কিয় এই উৎপাদিকা শক্তিয়ে মুক্তি পোৱা নাই—অবাধে প্ৰচুৰ উৎপাদন কৰি যাব পৰা নাই? নিশ্চয় বিজ্ঞান বা লোক বলৰ অভাব নহয়—কিয়নো আজিৰ সমান এইবোৰ ইমান বেচি কোনো কালেই আগতে নাছিল। ইমান মানুহ, ইমান বৈজ্ঞানিক জ্ঞান, ইমান তাৰ ব্যৱহাৰিক বিজ্ঞান কোনো কালতে নাছিল—তাৰ ব্যৱহাৰ হোৱা নাই, হৈছে অপব্যৱহাৰ, উৎপাদনৰ কামত নহয়; উৎপাদিকা শক্তিৰ ধ্বংস কৰাৰ প্ৰয়োজনত। উৎপাদিকা শক্তিৰ ওপৰত কি বন্ধন আছে? ধনতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থা। ধনতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থাৰ বৰ্ত্তমান ৰূপ কি? সাম্ৰাজ্যবাদ। গতিকে এই সাম্ৰাজ্যবাদৰ পৰা মুক্ত হোৱাই হল বিপ্লৱ। সাম্ৰাজ্যবাদক তন্ন তন্ন কৈ বিশ্লেষণ কৰি চালে কি কি দেখা যায়; যি বোৰক ভাঙি পেলাব লাগিব? ব্যক্তিগত সম্পত্তি, মজুৰি-পুজি-লাভ ব্যৱস্থা, শ্ৰেণী শোষণ, আৰ্থিক বৈষম্য।

এই বোবৰ পৰা উৎপাদিকা শক্তিক মুক্ত কৰিব লাগিব ; সমষ্টিগত সম্পত্তি, মজুৰি-পুঁজি-লাভ ব্যৱস্থাৰ উচ্ছেদ আৰু সমান অধিকাৰৰ প্ৰচলন ইত্যাদিৰ ওপৰত সমাজতন্ত্ৰক স্থাপন কৰিব লাগিব ; কিন্তু এইখিনি কবিলেই কি সমস্ত দায়িত্ব শেষ হ'ল ? মুঠেও নহয়। এই ধৰণে চোৱাটো কেৱল একপিনৰ পৰা চোৱাহে, সমগ্ৰভাবে চোৱা নহ'ল আৰু আচল বস্তৱেই বাদ পৰি গ'ল। সেই আচল বস্তৱটো কি ? সেইটো হ'ল আজিৰ দিনৰ উৎপাদিকা শক্তিৰ ক্ষেত্ৰ বা ভিত্তি বিচাৰ কৰা। আগতেই কোৱা হৈছে যে বৰ্ত্তমান যুগৰ উৎপাদিকা শক্তিৰ ভিত্তি দেশকেन्द्रিক নহয়—বিশ্বব্যাপক, এই কথাটোৰ প্ৰকৃত তাৎপৰ্য্য বুজিব লাগিব। অৰ্থাৎ আজিৰ দিনত যি উৎপাদন ব্যৱস্থাই সমস্ত দেশৰ ভিতৰৰ পৰাই তাৰ নিজৰ স্বয়ংসম্পূৰ্ণতাক অকামিলা কৰি দিছে—সেই ধাৰাক কৰিব লাগিব সম্পূৰ্ণ—অবাধে চলিবলৈ, বাঢ়িবলৈ, গঢ়িবলৈ অধিকাৰ আৰু সুবিধা কৰি দিব লাগিব এই খোজে খোজে বাধাগ্ৰস্ত বিশ্বউৎপাদিকা শক্তিক। জাতীয় গণ্ডী, সীমান্তৰ অত্যাচাৰ, শুদ্ধ-বেড়ীৰ পৰা দিব লাগিব তাক মুক্তি—সমস্ত পৃথিবী খনকে এটা মাত্ৰ অৰ্থনৈতিক পৰিকল্পনাত পৰিচালিত কৰিব লাগিব আৰু সেইটো কৰাই একমাত্ৰ সম্ভৱ। এই কাৰণে মজুৰি-পুঁজি-লাভ আৰু ব্যক্তি সম্পত্তি উচ্ছেদ কবিলেই নহ'ব জাতীয় সীমাৰেখাও মচি পেলাব লাগিব—কৰিব লাগিব সকলোবোৰ দেশক লৈ এখন দেশ—এখন পৃথিবীত। বাস্তৱ অৱস্থাৰ একান্ত বাস্তৱ আৰু সকলোতকৈ বাস্তৱ কথাটো হ'ল আজিৰ দিনত এই পৃথিবীৰ কোনো পুনৰ্গঠন, শান্তিশৃঙ্খলা একোৱেই আজি সম্ভৱ নহয় যদি উৎপাদিকা শক্তিৰ এই প্ৰয়োজনটোক অস্বীকাৰ কৰা হয়। সাম্ৰাজ্যবাদে যদিও শিল্প বাণিজ্যক দেশীয় গণ্ডীৰ পৰা বহুদিন আগতেই অতিক্ৰম কৰাই নিছে—কিন্তু সম্পত্তি, লাভ আৰু পুঁজিৰ ওপৰত একচেটিয়া অধিকাৰ কায়েম কৰাৰ প্ৰয়োজনত ৰাজনীতিৰ ক্ষেত্ৰত বাধি থৈছে আৰু শক্তিশালী কৰিছে দেশীয় গণ্ডী বিলাককেই। অৰ্থনৈতিক চাহিদা আন্তৰ্জাতিক অৰ্থচ ভোগ দখল আৰু ব্যৱস্থাপনা আন্তৰ্ৰাষ্ট্ৰীয়—এই দুই পৰম্পৰ বিৰোধী ব্যৱস্থা আজি আৰু

ওচৰাওচৰি কৰি চলিব নোৱাৰ—কোনোমতেই নোৱাৰে—কোনো পিনৰ পৰাই নোৱাৰে। এই কাৰণে বৰ্ত্তমান সময়মত বিপ্লৱ হৈছে বিশ্ববিপ্লৱ—অৰ্থাৎ যি বিপ্লৱে আজিৰ দিনত বিশ্ব উৎপাদিকা শক্তিক কৰিব সম্পূৰ্ণ মুক্ত—সমস্ত দেশৰ সীমান্ত বেখা মচি দি পৃথিবীত, এখন সমষ্টিভূম মহাদেশত আধুনিক অবাধ প্ৰজোয়নাৰ বাট মুকলি কৰি দিব।

যেতিয়া কোৱা হৈছে যে আজিৰ দিনৰ বিপ্লৱ মানে বিশ্ববিপ্লৱ তেতিয়া এটা কথা মনত ৰাখিব লাগিব যে বিশ্ববিপ্লৱ মানে সকলো দেশৰ বিপ্লৱৰ যোগ ফল নহয়—বৰং সকলো দেশৰ বিপ্লৱৰ এটা সমষ্টিগত ৰূপ যিটো হৈছে সকলো দেশৰ বিপ্লৱৰ যোগফলতকৈয়ো বেচি। কেৱলমাত্ৰ স্থান আৰু কাল দিয়াই ইয়াৰ বিচাৰ আৰু পৰিমাণ হোৱা নাই—স্থান-কালৰ এনে এটা সমষ্টিগত সময় হৈছে যাৰ দ্বাৰা সকলো দেশ, সকলো মানুহ এক হৈ গৈ গঢ়িছে এখন বিশ্বসমাজ সকলোৰে সমান অধিকাৰৰ ভিত্তিত, সকলো মানুহৰ ঐক্য বোধত আৰু সকলোতকৈ যিটো ডাঙৰ কথা—সকলোতকৈ যিটোৰ বেচি প্ৰয়োজন আৰু যি প্ৰয়োজন হুপূৰ্ব্বালে অত প্ৰয়োজন পূৰাব নোৱাৰি—সেইটো হ'ল বিশ্বব্যাপক আৰু বিশ্ব ভিত্তিক উৎপাদিকা শক্তিৰ মুক্তিৰ প্ৰয়োজন—জাতীয় স্থানীয় গণ্ডীৰ পৰা মুক্তিৰ প্ৰয়োজন, যেনে প্ৰয়োজন পুঁজিৰ বন্ধনৰ পৰা মুক্তিৰ।

আজিৰ দিনত বিপ্লৱৰ উদ্দেশ্য যেনে এখন সমাজতান্ত্ৰিক পৃথিবীৰ সৃষ্টি কৰা তেনেকৈ তাৰ বাস্তৱ সংগ্ৰামৰ ক্ষেত্ৰটোও পৃথিবী ব্যাপক। এই অৰ্থত কোনখন দেশত সমাজতন্ত্ৰৰ বেচি প্ৰয়োজন, কোনখন দেশত কম প্ৰয়োজন—কোনখন দেশ সমাজতান্ত্ৰিক বিপ্লৱৰ কাৰণে বচি প্ৰস্তুত, কোনখন দেশ কম প্ৰস্তুত এনে ধৰণৰ বিচাৰ আজি অপাংক্তেয়। কিয়নো উৎপাদিকা শক্তি আৰু বিপ্লৱীৰ মানত দেশ আজি এখনেই—সেয়ে হ'ল পৃথিবী আৰু কামো হ'ল তেওঁ লোকৰ এটাই অৰ্থাৎ বিশ্ববিপ্লৱৰ যোগেদি এখন সাম্যবাদী সমাজ গঢ়ি তোলা সমস্ত মানুহকলৈ। ফলত মানুহৰ আমোলৰ সাম্যবাদী বিপ্লৱবিজ্ঞানৰ দেশ হিচাবে শক্তিৰ যি বিচাৰ ধাৰা আছিল আৰু লেনিনৰ আমোলতো যি

অলপ অচৰপ আছিল আৰু তাৰ প্ৰতিক্ৰিয়াশীল পুনৰুদ্ধাৰ কৰিবলৈ বিচাৰিছিল ঠালিনে—সেইবোৰ চিন্তাধাৰা আজি একেবাৰে পুৰণি। কিয়নো উৎপাদিকা শক্তি আজি এই পৃথিবীত অচ্ছেদ্য, নিবিড় ভাবে অঙ্গান্বীভূত হৈ গৈছে : কোনো এখন ঠাইকে বেলেগে ভাৰা বা গঢ়ি তোলা বিড়ম্বনা মাত্ৰ।

দেশহিচাবে বাচিবলি থকাৰ শক্তি আমেৰিকাৰ ভাৰত বা পাকিস্তানতকৈ বেচি কিয়নো আমেৰিকা বেচি স্বয়ংসম্পূৰ্ণ—এনে ধৰাৰ চিন্তা একেবাৰে হাহিউঠা আৰু একেবাৰে ভুল কথা। স্বয়ং সম্পূৰ্ণতাৰ পিনৰ পৰা আমেৰিকা যিমান দুৰ্বল ভাৰতো সিমানেই দুৰ্বল—আৰু বিচ্ছিন্ন আত্মনিৰ্ভৰশীল দেশ হিচাবে কি আমেৰিকা, কি ভাৰতবৰ্ষ কোনেও আজি আৰু এটি বছৰো থকা সম্ভৱ নহয়। কাৰণ আমেৰিকাৰ উৎপাদিকা শক্তি আজি আমেৰিকাতেই আবদ্ধ হৈ থাকিব নোৱাৰে, জোৰ কৰি ৰাখিব গলে সি আত্মহত্যা কৰিব লাগিব। এচিয়াৰ আৰু পৃথিবীৰ মুখলৈ চায়ে আৰু সিহঁতৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিয়েই গঢ়ি উঠিছে আমেৰিকাৰ শিল্প বাণিজ্য—সিহঁতক বাদ দি পৃথিবীক বাদ দি এদিনো তাৰ তিষ্ঠি থাকিবৰ উপায় নাই। আমেৰিকাক যেনেকৈ চীনক লাগে চীনকো তেনেকৈ আমেৰিকাক লাগে। এটা শিল্প শক্তিত আগবঢ়া কাৰণে দুৰ্বল আৰু আনটো শিল্প শক্তিত পিচপৰা কাৰণে দুৰ্বল। এটা এক কাৰণত সঙ্কটাকীৰ্ণ আনটো অগ্ৰ কাৰণে সঙ্কটাকীৰ্ণ কিন্তু এই দুটা কাৰণ পৃথক নহয়—এটা শক্তিয়ে বিভিন্ন আৰু বিৰুদ্ধ দিক আৰু একে ‘চিনথেচিচ’ৰ (Synthesis) বা বৈপ্লৱিক সমন্বয়ৰ কাৰণে অপেক্ষা কৰিছে সিহঁতৰ সমস্যাৰ সমাধানে আৰু সেইটো হৈছে পৃথিবীৰ সমাজতান্ত্ৰিক বিধান। সেই সমাজতান্ত্ৰিক বিধানত পৰস্পৰৰ দুৰ্বলতাটো মুহূৰ্ত্ততে শেষ হব আৰু প্ৰকাশ পাব সিহঁতৰ অন্তৰ্নিহিত ঐক্যই, পৰিকল্পনাপ্ৰসূত পূৰ্ণ-সাংগঠনিক ঐক্যই, মনুষ্য জাতিগত ঐক্যই।

চীন দেশত বিপ্লৱ হ'ল অৰ্থাৎ চিয়াংকাইচেক মুক্ত হ'ল—কিন্তু তাত সমাজতন্ত্ৰ ঘোষণা কৰা সম্ভৱ হোৱা নাই কিয়? উৎপাদিকা শক্তিৰ দুৰ্বলতাৰ

কাৰণে। ইমান শিল্প সম্ভাৰ চীনৰ অভ্যন্তৰত নাই যে এতিয়াই সমাজতান্ত্ৰিক সুবিধাবোৰ জনসাধাৰণে পাব পাৰে—তাৰ কাৰণে উপযুক্ত যন্ত্ৰপাতি, শিল্প, কাৰিকৰ, জ্ঞান বিজ্ঞানৰ দৰকাৰ, হয়তো সেই বোৰ চীনে আমেৰিকা, ইয়োৰোপ বা কচিয়াৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰিব লাগিব—নহয় তো খুব ধীৰে ধীৰে কেইবাটাও পঞ্চবাৰ্ষিকী ‘প্লান’ কাৰ্য্যকৰী কৰাৰ চেষ্টা কৰিব লাগিব আৰু ইমান ধিনি সময় পৰ্য্যন্ত চীনক হয়তো নিশ্চিন্তে থাকিবলৈ নিদিব—যুদ্ধ লগাই দিব বা অন্য উপায়ৰে নষ্ট কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিব। তাৰ ওপৰিও কচিয়াৰ পক্ষে সমগ্ৰ চীনক ৰাষ্ট্ৰিক সাহায্য কৰাও সম্ভৱ নহয়—কিয়নো তাৰ নিজৰেই পূৰ্ণগঠনৰ বিৰাট কাম আছে—পূৰ্ব-ইয়োৰোপৰ পূৰ্ণগঠনৰ সাক্ষাৎ দাৱিত্ব আৰু তৃতীয় মহাযুদ্ধৰ কাৰণে জাতীয় শক্তি আৰু সম্পত্তিৰ এক বিৰাট অংশ সৰ্বদাই নিযুক্ত ৰাখিব লগীয়া হৈছে। ইপিনে ইংলণ্ড আৰু আমেৰিকাৰ পক্ষেও চীনক বয়কট কৰি বহি থকাও সম্ভৱ নহয় কিয়নো সিহঁতৰ তৈয়াৰী মাল বজাৰত দিবই লাগিব আৰু চীন আৰু এচিয়াৰ বজাৰক বাদ দি ইংলণ্ড বা আমেৰিকাই কোনোপধ্যেই চলিব নোৱাৰে—অথচ লাল চীনক মাল দি শক্তিশালী আৰু সমৰ্থমান কৰি দিলে অদূৰ ভবিষ্যতত সিহঁতৰ যে সৰ্বনাশ হ'ব তাকো সিহঁতে সহ্য কৰিব নোৱাৰে। এই অপূৰ্ণ সমস্যা আৰু সঙ্কটৰ আজি মিমাম্বা কৰিবই লাগিব—দুই পক্ষই কৰিব লাগিব মিমাম্বা—চামাচাপা দি আৰু চলিব নোৱাৰে। এতিয়াই যেনেকৈ আজি ইউৰোপৰ লগত চূড়ান্ত মোকাবিলা কৰিবই লাগিব, ইয়োৰোপ আৰু আমেৰিকায়ো তেনেকৈ এই বিপ্লৱী এচিয়াৰ লগত মোকাবিলা কৰিবই লাগিব আৰু কোনোমতেই এই সংঘৰ্ষ স্থগিত ৰখা নচলে আৰু সংঘৰ্ষ-সংগ্ৰাম লাগিয়েই আছে।

পিচপৰা দেশ সমূহৰ শিল্পোদ্যমৰ কাৰণে আজি টুমেণৰ পৰিকল্পনাৰ ৪নং পয়েণ্টলৈ দেশবিদেশে জোৰ জল্পনা কল্পনা চলিছে : সেইটো এটা ধাৰ্ম্মাহে মাথোন—কিন্তু পিচপৰা দেশবোৰে আজি যেনেকৈ বিপ্লৱৰ সহায়ৰে এপিনে ধনতান্ত্ৰিক শক্তিশালী দেশ সমূহৰ হাতৰ পৰা মুক্ত হ'বলৈ চেষ্টা চলাইছে—

লগে লগে সিহতে আকৌ সেই আগবঢ়া দেশ বোবৰ শিল্প সাহায্যৰ পাবৰ কাৰণেও চেষ্টা কৰিব লাগিব কিয়নো বিচ্ছিন্নহৈ পৃথকভাবে আন্তে আন্তে নিজৰ শক্তিত নিজে আগবঢ়াব কাৰণে যি সময় আৰু অন্যান্য অনুকূল অৱস্থাৰ প্ৰয়োজন সেইটো সিহতৰ পক্ষে আজিৰ এই সংগ্ৰামৰত অৱস্থাত পোৱা টান। এই কাৰণে এই সমস্ত পূৰ্ব এচিয়াৰ বিপ্লৱী শক্তি বিলাকে ধনতাত্ত্বিক ইয়োৰোপ আৰু আমেৰিকাক বৰ্জন বা এৰি গলে নহব—ইয়োৰোপ আৰু আমেৰিকাৰ সাম্ৰাজ্যবাদী সকলক পৰাজিত কৰি পৃথিবীৰ ওপৰৰ পৰা ধনতত্ত্ব আৰু সাম্ৰাজ্যবাদক মচি পেলাই দিব লাগিব—আৰু ইয়াৰ কাৰণে সংগ্ৰাম চলাই যাবই লাগিব। তাৰ মনে এইটো নহয় যে পূৰ্ব এচিয়াৰ বিপ্লৱী ফৌজ বোৰে ইয়োৰোপ বা আমেৰিকালৈ গৈ যুজিব লাগিব—সিহতক মাতিও আনিব নালাগে—সিহতে নিজে নিজেই আগুৱাই অহিবলৈ বাধ্য। এই চৰম সংগ্ৰাম আজি আবশ্য হৈয়ে গৈছে। এই পৰিপ্ৰেক্ষিত চাবলৈ গলে সমস্ত পৃথিবীতে আজি যি সংগ্ৰাম চলিছে সেইখন এখনেই যুজ, এখন মহাদেশ—বিপ্লৱী সাম্যবাদী পৃথিবীকলৈ এখন মহাদেশ বচনা হবলৈ ধৰিছে।

যেনেকৈ দেশো এখন তেনেকৈ আজি যুজো এখনেই—প্ৰতিক্ৰিয়া আৰু বিপ্লৱ উভয়েই আজি আন্তৰ্জাতিক। ব্ৰহ্মদেশৰ বিপ্লৱী সকলে আজি যি সংগ্ৰাম আবশ্য কৰিছে; সিয়ো আজি বিশ্ববিপ্লৱ আৰু তাৰেই ফলাফল নিৰ্ভৰ কৰিছে বৰ্মাৰ আভ্যন্তৰিক শক্তিৰ ওপৰতে নহয়—পৃথিবীৰ দুটা বিৰুদ্ধ শক্তিৰ পৰীক্ষা চলিছে ক্ষুদ্ৰ বৰ্মাৰ উপবেদিও। বৰ্মাৰ বিপ্লৱী সকলে আজি ইংৰাজ সাম্ৰাজ্যবাদী, ভাৰতীয় সাম্ৰাজ্যবাদী, পাকিস্তানী সাম্ৰাজ্যবাদী, আৰু পৃথিবীৰ সাম্ৰাজ্যবাদীৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধলিপ্ত—এই কাৰণে তেওঁলোকৰ জয়ে পৃথিবী ব্যাপী সাম্ৰাজ্যবাদী সকলৰ পৰাজয়ৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে। এই অৰ্থত তেওঁলোকৰ সংগ্ৰাম হৈছে আমাৰেই সংগ্ৰাম—তেওঁলোক জয়ে আমাৰেই জয়; তেওঁলোকৰ পৰাজয় মানে আমাৰেই পৰাজয়। এই সংগ্ৰামলৈ আমিও যিমান সোন-

কালে পাবো আগুৱাই যাব লাগিব আৰু যুক্ত সাম্ৰাজ্যবাদী শক্তিৰ বিৰুদ্ধে যুক্ত বিপ্লৱী শক্তিৰ যুদ্ধক জয়যুক্ত কৰিব লাগিব। মুঠ কথা আমাৰ বিপ্লৱক বিশ্ব বিপ্লৱৰ লগত চামিল কৰিব লাগিব—আমাৰ বণক্ষেত্ৰ আৰু সকলোৰে বণক্ষেত্ৰৰে এখনেই এই কথা বুজিবলৈ দেবি কৰিলে নহব।

যত বিশ্ব ৰাষ্ট্ৰ, বিশ্ব সমাজ গঠনৰ প্ৰয়োজন তাত আজি যে পূৰ্ব এচিয়াৰ বিপ্লৱী সকলবোৰ দেখিছো নতুন নতুন ৰাষ্ট্ৰ আৰু স্বাধীন দেশ গঠন কৰাৰ প্ৰচেষ্টা—ইয়াৰ অৰ্থ কি? উদ্দেশ্য যেতিয়া এখন মাত্ৰ দেশ গঠন কৰা তেতিয়া ইমানবোৰ স্বাধীন দেশ গঠন কৰিবলৈ আগ্ৰহেই বা সাম্যবাদী সকলৰ মাজত কেনেকৈ প্ৰবল হল? এক ব্ৰহ্মদেশতেই চাৰি খন ৰাষ্ট্ৰ গঠন কৰাৰ চেষ্টা চলিছে! আচলতে এই বোৰ ৰাষ্ট্ৰ বা দেশ নহয়—এই বোৰ হৈছে সংগ্ৰামৰ 'বেচ' Base বা সংগ্ৰাম কৰিবলৈ কিছুমান ভিত্তি ভূমি মাত্ৰ; যত ঠিয় হৈ যুজ কৰা সহজ আৰু আজিৰ দিনৰ কাৰণে অপৰিহাৰ্য আৰু অনিবাৰ্য। দেশ বা ৰাষ্ট্ৰ আজি এখনেই হব সেই খন হল বিশ্ব ৰাষ্ট্ৰ আৰু এনেকি চীন আৰু ৰুচ ৰাষ্ট্ৰও বিশ্ব বিপ্লৱৰ সংগ্ৰাম ভূমি বা Base মাথোন। অদূৰ ভবিষ্যতত বিপ্লৱোত্তৰ পৃথিবীত এই বোৰ ৰাষ্ট্ৰৰ সীমা আৰু চেহেৰাৰ সম্পূৰ্ণ ৰূপান্তৰ ঘটাবলৈ বাধ্য কেৱল মাত্ৰ আত্মৰক্ষা আৰু আক্ৰমণৰ প্ৰয়োজনতেই এই বোৰ ৰাষ্ট্ৰ স্বতন্ত্ৰ ৰাষ্ট্ৰ হিচাবে সাময়িক ভাবে থাকিব লগাত পৰিছে—কিন্তু বিপ্লৱোত্তৰ পৃথিবীত আত্মৰক্ষা আৰু আক্ৰমণৰ প্ৰয়োজন যেতিয়া শেষ হৈ যাব তেতিয়া সমগ্ৰ পৃথিবীক লৈ যি পুনৰ্গঠনৰ পৰিকল্পনা কৰিব লাগিব তাত এই বোৰ ৰাষ্ট্ৰ-মালাৰ কোনো প্ৰয়োজন নথাকিব; অলাগতীয়া হিচাবে তাক পেলাই দিব, বন্ধন হিচাবে তাক চিঙি পেলাই দিব। সমস্ত পৃথিবীকলৈ এটা মাত্ৰ পঞ্চ বাৰ্ষিকী প্ৰিয়ান কাৰ্য্য কৰি কৰিব পাৰিলেই পৃথিবীৰ আৰু মানুহৰ চেহেৰা সম্পূৰ্ণৰূপে বদলি যাব।

[২০]

—ভিনি—

শত্ৰুৰ বিৰুদ্ধে এই শেষ সংগ্ৰামত পৃথিবীৰ বিপ্লৱী শক্তি বিলাকে নিজৰ নিজৰ শিবিৰতো নানা কঠিন সমস্যাৰ লগত অন্তৰ্ঘূৰ্ণ কৰিব লগা হৈছে। বহু বৰকমৰ সুবিধা, ভয়, সন্দোহ, কুসংস্কাৰ আজিও বিপ্লৱী সকল শিবিৰত আছে—সংঘাতৰ মাজেদি এই বোৰ আবৰ্জনা ক্ৰমশঃ দূৰ হৈ গৈছে যদিও কিন্তু এই নিষ্কাষণ আৰু সংশোধনৰ কামটো কঠিন পীড়াদায়ক আৰু কষ্ট সাধ্য হৈছে। নেতৃত্ব, কৰ্মপন্থা, কাৰ্য্যক্ৰম, বীতি নীতি, স্থান আৰু কাল ইত্যাদি বাবতীৰ বিষয়ে বিপ্লৱী শিবিৰত নানা বৰকমৰ সুবিধাবাদী প্ৰভাৱে আগুৱি আছিল—কিন্তু সাক্ষাৎ এই সংগ্ৰামৰ সময়ত এই বোৰে আজি কম বাধা দিয়া নাই—আৰু অত্যন্ত কঠিন বেদনাদায়ক সৰুটৰ মাজেদি আকৌ পূৰ্ণ বৈপ্লৱিক চিন্তা ধাৰা আৰু নতুন নেতৃত্ব প্ৰতিষ্ঠিত হব ধৰিছে।

প্ৰথমতঃ দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ পিচত দেশে দেশে যি বৈপ্লৱিক বিদ্ৰোহ চাৰিও পিনৰ পৰা দেখা দিছে; তাক প্ৰথমে বিপ্লৱ বুলি স্বীকাৰ কৰিবলৈ আৰু তাক স্বেচ্ছায় বিশ্ব বিপ্লৱৰ দিনত সজ্ঞানে আগুৱাই নিবলৈ বৰ সন্দোহ কৰিছিল—নেতৃত্ব আৰু অধিষ্ঠিত দল বোৰে। কিন্তু ইতিহাসৰ ৰূঢ় আঘাতত এই টোপনি যদিও ভাঙিব ধৰিছে—তথাপিও বিশ্ববিপ্লৱক কোন দেশৰ বিপ্লৱীসকলে কিমান খিনি গ্ৰহণ কৰিবলৈ প্ৰস্তুত হৈছে আজিও সেই কথা কোৱা টান। এচিয়াত যি চেষ্টা বহু বেচি প্ৰখৰ আৰু তীব্ৰ হৈছে—কিন্তু ইয়োৰোপত আজি সেই বৈপ্লৱিক প্ৰতিজ্ঞা দেখা দিছে বুলি মনত নধৰে—আজিও সেই ঠাইৰ সাম্যবাদী সকলে নিয়ন্ত্ৰিতাৱিকতাৰ মোহ এৰিব পৰা নাই আৰু বহু বাৰ বহু সুযোগ এনেয়ে নষ্ট কৰিছে আৰু প্ৰতিক্ৰিয়াশীল শক্তিবোৰক সাজু হৈ লবৰ সুযোগ দিছে।

দ্বিতীয়তঃ ষ্টালিনৰ নেতৃত্বই কি বিচাৰে সেইটো আজিও স্পষ্ট নহয়। পৃথিবীব্যাপী কমিউনিষ্ট পাৰ্টি বোৰৰ নেতা হিচাবে কি বিচাৰে এই কথা তেওঁ যি কোনো কাৰণতেই হওক কোৱা নাই। হয়তো তেওঁ নিজৰ মন এতিয়াও

শ্লিক কৰিব পৰা নাই—পৰিস্থিতিৰ ওপৰত নজৰ ৰাখি বহিয়ে আছে। বিশ্বৰ নিপীড়িত জনতাক আহ্বান কৰিবৰ সাহ তেওঁৰ নাই—এই কথাটো বুজাই যায় আৰু তেওঁৰ কি মতলব তাক জানিবলৈহলে আমাৰ ইয়াৰ কমিউনিষ্ট ভলেক্টিয়াৰৰ পৰা যি শুনিব পোৱা যায় তাতকৈ বেচি কোনো তথ্য পোৱাটান। কিন্তু ষ্টালিনৰ নেতৃত্বৰ যে পৰিবৰ্তন আহিছে সেই কথা বুজা যায়, কিন্তু সি ইমান ধীৰে ইমান সন্দোহৰে সৈতে যে তাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰা নাযায় বা আস্থা ৰখা টান। যদিও প্ৰায় সকলো ঠাইতে এটা সংগ্ৰামশীল মনোভাৱ আজি ষ্টালিনপন্থী সকলৰ দেখা পাওঁ—এইটো যে শেষ পৰ্য্যন্ত থাকিবনে নাথাকিব তাকেই বা বুজা যায় কেনেকৈ? শত্ৰুপক্ষ সকলে কৈ থাকে যে ষ্টালিনে বিশ্ববিপ্লৱ নিবিচাৰে—আজিও যি বিচাৰে সেইটো হল পৃথিবীৰ সৰ্ব্বত্র অশান্তি সৃষ্টি কৰি শেষ পৰ্য্যন্ত কচিয়াৰ অন্তকূলে এংলো-আমেৰিকান শক্তিসমূহৰ পৰা সুবিধা আদায় কৰিবলৈ—এই অভিযোগ খণ্ডন কৰি দেখুৱাবলৈ ষ্টালিনে তেনে একো কৰা নাই বা কোৱাও নাই—কলত কেতিয়া যে তেওঁ তাকো বন্ধ কৰিবলৈ আদেশ দি দিব তাৰো ভয় আছে।

তৃতীয়তঃ আজি বিপ্লৱৰ অনুপ্ৰেৰণা বা initiative মন্ত্ৰোৰ পৰা ক্ৰমশঃ পৃথিবীৰ চাৰিও পিনৰ জনতাৰ মাজলৈ আতৰি আহিব ধৰিছে—এইটো এটা শুভলক্ষণ। কিন্তু সংঘবদ্ধ প্ৰতিক্ৰিয়াশীল সাম্ৰাজ্যবাদৰ বিৰুদ্ধে সংঘবদ্ধ আৰু কেন্দ্ৰীভূত বৈপ্লৱিক আঘাতৰ যি প্ৰয়োজন আছিল সেইটো নোহোৱাৰ ফলত প্ৰত্যেক দেশৰ বিপ্লৱ বিচ্ছিন্ন বিক্ষিপ্ত আৰু কিছু কিছু অন্ধভাৱে (gropingly) আগুৱাই আহিছে—এটা স্ফুৰিত পৰম্পৰ সহযোগিতামূলক পৰিকল্পনা অনুযায়ী আগুৱাব ধৰা নাই—কোনো এখন দেশৰ বিপ্লৱীয়ে অন্য এখন দেশৰ সাক্ষাৎ সাহায্য নাপায়—কিন্তু শত্ৰুসকলে বেচ পৰম্পৰে পাদম্পৰক সহায় কৰিছে আৰু যুক্ত পৰিকল্পনানুযায়ী আগবাঢ়িছে। ষ্টালিনৰ এই দ্বিধা আৰু অস্পষ্টতাই ষ্টালিনৰ নেতৃত্বৰ অবসান কৰিহে এৰিব কিয়নো বহুত দুঃখ বহুত হতাশাৰ মাজেদি পৃথিবীৰ বিভিন্ন ঠাইত বেপৰোৱা নেতৃত্বই আত্মনিৰ্ভৰশীল হৈ উঠিব আৰু

সকলো বিষয়তে ষ্টালিনৰ মুখাপেক্ষী হৈ নাথাকে। চীনৰ সাৰ্থক বিপ্লবে ইতিমধ্যে বিপ্লবৰ নেতৃত্বক আগুৱান কৰি দিছে।

চতুৰ্থতঃ পৃথিবীৰ ইফালে সিকালে যি বোৰ বৈপ্লৱিক উত্থান আৰু সংগ্ৰাম আজি চলিছে তাৰ লগত কচিয়াৰ কোন সাক্ষাৎ বোগাযোগ নাই—অৰ্থাৎ সংগ্ৰামৰ প্ৰয়োজনৰ কাৰণে বাবতীয় যি কিহবাবে দৰ্কাৰ তাৰ কোনোটোৰেই একো সহায় তেওঁলোকে নাপায়—তথাপিও ষ্টালিনবাদৰ বাৰ্জনৈতিক আদৰ্শ আৰু কৰ্মসূচীয়ে তেওঁলোকৰ মনত বিশেষ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰি আছে। ষ্টালিনৰ শিক্ষাদীক্ষা আৰু অভিজ্ঞতা কিবা কামত লাগক বা নালাগক, কচিয়াৰ বিপ্লবৰ বীতিনীতি কামত আহক বা নাহক—কিন্তু ষ্টালিনৰ নামৰ মোহে আজিও এটা ভূতৰ দৰে কাম কৰি আছে। তাৰ দ্বাৰা এইবোৰ বিপ্লৱী নেতৃত্বৰ চিন্তাশক্তিৰ বিকাশ খৰু হৈ আছে আৰু স্বাধীন আৰু বলিষ্ঠ কৰ্মপদ্ধতিৰ উদ্ভৱ হোৱাত বহুত বাধা পাইছে। আজিৰ পৰিস্থিতিত বিশ্ববিপ্লৱৰ বীতিনীতি পদ্ধতি ইত্যাদি বিষয়ত কিমান বিশ্বয়কৰ নতুন নতুন প্ৰেৰণা, পথৰ ইন্দীত বাস্তৱ সংগ্ৰামৰ পৰাই আৱিষ্কৃত হৈছে; কিন্তু তাক গ্ৰহণ কৰা, সংযোজিত কৰা আৰু প্ৰসাৰিত কৰাৰ কামত এই বোৰ বিপ্লৱীয়ে যেন আজিও ভয়তে মৰে—যদিও বাস্তৱ বণকৈত্বেত তেওঁলোকে অলপো কম সংগ্ৰাম কৰ নাই।

পঞ্চমতঃ সামাজ্যতান্ত্ৰিক বিপ্লৱৰ পৰিবৰ্তে ‘নয়া গণতান্ত্ৰিক’ বিপ্লৱৰ এটা নতুন মোহ চলিছে। এই মোহটো আহিছে ভয়ৰ পৰা—কি জানি ইমান থিনি কৰিবলৈ গলে সকলো খহি যায়, ইতিহাসৰ ভুল বিশ্লেষণৰ পৰা আহিছে নিজৰ শক্তি সম্পৰ্কে বিশ্বাসৰ অভাব আৰু তাৰ ফলত অযথা অযৌক্তিক আৰু অবৈজ্ঞানিক গোজামিল দিবলৈ বিচাৰিছে নয়া গণতন্ত্ৰৰ নামত। নয়াগণতন্ত্ৰ হেনো এটা অন্তৰ্ভুক্ত অৱস্থা, সমাজতন্ত্ৰৰ বাৰ্চত এটা অনিবাৰ্য্য স্তৰ। কিন্তু এই অন্তৰ্ভুক্তবাদ বা **Transitionalism** এ আগতে কোৱা বিশ্ববিপ্লৱৰ পটভূমিকাকটোক বুজিব নোৱাৰাৰ ফলত জন্ম লভিছে—এতিয়াও বিপ্লৱক দেশ কেন্দ্ৰিক কৰি ৰখাৰ ফলত কোনো এটা

ভৌগলিক অৱস্থানৰ আৰ্থিক দুৰ্বলতা আৰু অনগ্রসৰতাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি যি চিন্তা কৰিছে বা যি বিচাৰ চলিছে সেয়ে নয়া গণতান্ত্ৰিক স্তৰৰ এটা সপোন সৃষ্টি কৰিছে। এনেকি চেকোশ্লোভাকিয়াৰ দৰে শিল্প প্ৰধান দেশেও সমাজতন্ত্ৰ হল বুলি ঘোষণা কৰিবলৈ ভয় কৰে। বিপ্লৱৰ আশু কৰ্তব্য যিটো সেইটো হল প্ৰত্যেক দেশৰ ধনতান্ত্ৰিক শক্তিক চূৰ্ণ কৰি পেলোৱা আৰু চূৰ্ণ কৰি পেলোৱাৰ লগে লগে আপোনা আপুনি উদয় হোৱা সমাজতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থাৰ চেহেৰাটো দৃষ্টিগোচৰ হব ধৰে—কিন্তু তাক বলবান আৰু ৰূপবান কৰিবলৈ হলে আজিৰ দিনত যি দৰকাৰ সেই বিশ্বসমাজতন্ত্ৰ আৰু বিশ্ববিপ্লৱক স্বীকাৰ কৰি লব লাগিব, তাক কায়েম কৰিব লাগিব। সেইটো কৰিবলৈ যদি আত্ম বিশ্বাস নাথাকে তেন্তে দুৰ্বলতা আৰু গোজামিল অনিবাৰ্য্য আৰু পৰিস্থিতিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰাৰ স্বভাৱটোৰ বেচি জোৰ হৈ যায়, ফলত সক্ৰিয় শক্তিমান নেতৃত্বৰ অভাবে দেখা দিয়ে।

ষষ্ঠতঃ এই নয়া গণতান্ত্ৰিক আদৰ্শই যিহেতু ধনতন্ত্ৰক উচ্ছেদ কৰিবলৈ এতিয়াই আগ্ৰহান্বিত নহয় সেই কাৰণে ধনতান্ত্ৰিক স্বাৰ্থপৰতা, ব্যক্তিভবাদ, লোভ আৰু চিন্তাধাৰাৰ ওপৰত সি কঠিন আঘাত নকৰে বৰং তাক জীয়াইহে ৰাখে। বৰ্তমান যুগৰ সৰ্বব্যাপক প্ৰানি, অধঃপতন আৰু পচনৰ বিৰুদ্ধে যি বলিষ্ঠ প্ৰেৰণা আৰু জাগৰণৰ জোৱাৰ সৃষ্টি কৰা দৰ্কাৰ তাক এই নয়াগণতন্ত্ৰই সৃষ্টি নকৰে, ইয়াৰ সসঙ্কোচ দৃষ্টিভঙ্গীয়ে সবল মনোভাব সৃষ্টি নকৰে, ফলত বিপ্লৱৰ উদাৰ আৰু নিৰ্ভিক আহ্বানো নাহে। বিপ্লৱৰ সাধাৰণ শক্তিৰ যত উৎস তাত আজি এটা প্ৰকাণ্ড শিল জাপি থোৱা আছে যিটোক এতিয়াই আতৰাই দূৰৈত পেলাই দিয়াৰ একান্ত দৰ্কাৰ—আৰু নিৰ্ভয়ে সাম্যবাদৰ বাণী আৰু কাৰ্য্যক্ৰম আৰম্ভ কৰা দৰ্কাৰ। আজিও বৈপ্লৱিক আন্দোলনে চেতনা আৰু প্ৰেৰণাৰ দুৰ্বলতাত ভুগি থকাৰ কাৰণে হল এই টোৱেই।

সপ্তমতঃ বৰ্তমান যুগত দেশে দেশে যি বিপ্লব কৰাৰ প্ৰয়োজন তাৰ কাৰ্যদা আৰু কৌশলৰ বিষয়ে প্ৰচুৰ জড়তা আৰু অন্ধ বিধানে বহুদিন ধৰি ক্ষতি কৰি আহিছে আৰু শেষ পৰ্য্যন্ত কচ বিপ্লবৰ ছবছ নকল কৰাৰ মোহ আতৰিছে আৰু অৱস্থাৰ প্ৰয়োজনত যি কোনো বকমৰ আঘাত সংঘটিত কৰাৰ আৱশ্যকতাও হৈছে। পিচ পৰা দেশৰ পৰা কৃষক সকলৰ মাজৰ পৰাও যে সাম্যবাদী বৈপ্লৱিক নেতৃত্ব আহিব পাৰে সেই কথা বহুবাৰ ঠগি বহু দ্বিধাৰ পিচত, বাস্তৱ আঘাতৰ হেচাত স্বীকৃত হৈছে। কিন্তু তাক আজি ব্যাপকতৰ কৰা, চহৰ-কেন্দ্ৰিক দেশৰ বৈপ্লৱিক উত্থানৰ লগত যুক্ত কৰা আদি যেন আজিও অস্বীকৃত হৈ আছে। ফলত এচিয়া মহাদেশৰ সংগ্ৰামৰ লগত ইয়োৰোপৰ বহুৱা সকলৰ কোনো সহানুভূতি আছেনে নাই তাক বুজা নাযায়—গ্ৰীক বিপ্লৱী সকলৰ লগত ইটালীয় বহুৱা আৰু কৃষক সকলে বিপ্লৱত যোগ দিয়া নাই ইত্যাদি। ভাৰতীয় কমিউনিষ্ট পাৰ্টিৰ কাৰ্য্যকলাপ আমাৰ মনত স্পষ্ট উদাহৰণ স্বৰূপে আছে—যদিও শেষ পৰ্য্যন্ত কলিকাতা পাৰ্টি কংগ্ৰেচত সংগ্ৰামৰ প্ৰতিজ্ঞা গ্ৰহণ কৰিলে কিন্তু তাক কাৰ্য্যকৰী কৰিবলৈ কোনো বৈপ্লৱিক পৰিকল্পনা লোৱা নহল—কেৱল মাত্ৰ প্ৰচাৰ আৰু উত্তেজনা সৃষ্টি কৰাৰ বাহিৰে আৰু অন্য কোনো কৌশল লোৱা নাছিল। তলৰ পৰা নিজৰ দ্বাৰাই জনতাৰ সংঘৰ্ষ লগাই দিয়েই ক্ষান্ত থাকিল—সংঘৰ্ষক সচেতন সংঘাতত পৰিণত কৰিবলৈ আজিও নোখোজে আৰু সহিংস বা সশস্ত্ৰ বিপ্লৱৰ কাৰণে প্ৰস্তুতিৰ কথা আজিও তেওঁলোকৰ মগজুত সোমাইছে বুলি মনত নধৰে—যদিও অত ত'ত ফটকা, বোমা আৰু এচিদ্ বাৰুৰ প্ৰচলন অলপ অচৰপ দেখা গৈছে। মুঠ কথা তেওঁলোকৰ চৈতন্য শামুকৰ গতিত আগুৱাব ধৰিছে।

ওপৰোক্ত সাত প্ৰকাৰৰ সমস্যা আৰু দুৰ্বলতাই আজি বিপ্লৱী শিবিৰত অন্তৰ্দ্বন্দ্ব সৃষ্টি কৰিব ধৰিছে। এইবোৰ দুৰ্বলতা আৰু 'গোজামিলৰ' বিৰুদ্ধে আমি বিপ্লৱী সাম্যবাদী সকলে সদায় যুজ কৰি আহিছো—বিশেষ কৰি কমিউনিষ্ট পাৰ্টিৰ নীতি সম্পৰ্কে। অতীতত Peoples' Front বা যুক্ত জাতীয় ফ্ৰন্ট নীতি

আৰু জনযুদ্ধ নীতিৰ বিৰুদ্ধে আমাৰ যি সংগ্ৰাম আৰু বিৰোধিতা আছিল তাক সকলোৱেই জানে। তথাপিও আজি কমিউনিষ্ট পাৰ্টিয়ে যেতিয়া সংগ্ৰামৰ পন্থালৈ নামি আহিছে তেতিয়া তেওঁলোকক আমি অভিনন্দন জনাইছো; লগে লগে উপৰোক্ত দুৰ্বলতা সম্পৰ্কেও তেওঁলোকক সাবধান কৰি দিছো। বাস্তৱ সংগ্ৰামে তেওঁলোকৰ চকু মুকলি কৰি দিব আৰু দিছেও বুলি মনত ধৰে—নেতৃত্বৰ উৰ্টা পাৰ্টা চলিছে—এইটো সেইটো বদলাওতে সমস্তটোৱেই এদিন বদলি যাব পাৰে—কিন্তু যেতিয়ালৈ সেইটো নহৈছে তেতিয়ালৈ আমি সমালোচনা বন্ধ নকৰো—যদিও বাস্তৱ সংগ্ৰামৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁলোকৰ লগত সহযোগিতা কৰিবলৈ আমাৰ বিন্দুমাত্ৰ সন্দোহ নাই। সংগ্ৰামই শ্ৰেষ্ঠ শিক্ষক আৰু যিমান দিনলৈ তেওঁলোকে সংগ্ৰামৰ মাজত থাকিব; সিমান দিনলৈ তেওঁলোকৰ শিক্ষা অগ্ৰসৰ হৈ থাকিব—তাৰ বাহিৰে আজিৰ ইতিহাসৰ দুৰ্দান্ত তাগিদা আৰু ঘটনাই ভুল বুজাৰ ক্ষেত্ৰ কমেই বাধি গৈছে আৰু পৃথিৱী খন পৰিষ্কাৰ ভাবে দুই ভাগত বিভক্ত হৈ গৈছে। অত্যান্য যি বোৰ বামপন্থী দলে আজি এই সংগ্ৰামত যি কোনো অচিলালৈয়ে হওক আতৰত থাকিব। বিচাৰিছে বা এৰাই যাব খুজিছে তেওঁলোকে অনিবাৰ্য্য ৰূপে প্ৰতিক্ৰিয়াৰ শিবিৰত আশ্ৰয় নিবলৈ বাধ্য আৰু ভাৰতবৰ্ষতো সেই কাৰণে চোচেলিষ্ট পাৰ্টি, বিপাৰলিকান চোচেলিষ্ট পাৰ্টি, বিতলিউচনাৰী চোচেলিষ্ট পাৰ্টি, বলচেভিক পাৰ্টি আদি মুখভৰা নামওৱালা দল আৰু উপদল বোৰে সংগ্ৰামক এৰাই যোৱাৰ কাৰণে ক্ৰমশঃই প্ৰতিক্ৰিয়াৰ দলত সোমাব ধৰিছে। এওঁ লোকৰ সম্বন্ধে কোনো বিশেষ আলোচনা কৰাৰ দৰকাৰ নকৰে। তথাপিও তেওঁলোকে মস্ত মস্ত বিপ্লৱৰ কথা কৈ থাকে—কংগ্ৰেচক খুব গালি দিয়ে। তেওঁলোকৰ কংগ্ৰেচৰ বিৰুদ্ধে ঠিয় দিয়াৰ ইচ্ছা কমিউনিজিমৰ বিৰুদ্ধে ঠিয় দিয়াৰ ইচ্ছাতকৈ গৌণ। মনত হয় যে কংগ্ৰেচৰ কাৰ্য্যকলাপৰ ফলত কমিউনিজিম বা সাম্যবাদৰ প্ৰসাৰ লাভেই বোধ হয় তেওঁ লোকৰ বিশেষ দুশ্চিন্তা আৰু আপত্তিৰ কাৰণ। এওঁ লোকৰ মুখ্য উদ্দেশ্য হল দেশ খনক গণতান্ত্ৰিক বা নিয়মতান্ত্ৰিক বাৰ্টলৈ ফিৰাই

অনা—আহিব ধৰা ভোট যুদ্ধত যোগ দিয়া আৰু আইন সভাত সংখ্যাগৰিষ্ঠ হোৱাৰ চেষ্টা কৰা। এই ধেমালীৰ—এই নিয়মতান্ত্ৰিকতাৰ নতুন কৰি কোনো সমালোচনাৰ দৰ্কাৰ নাই—ইতিহাসৰ আৰ্হিৰে। সুপত বিচাৰিলেই এই বোৰ নীতিৰ পৰিণাম জনা যায়। দক্ষিণ কলিকতাত কংগ্ৰেচৰ বিৰুদ্ধে শবৎ বোসৰ জয়কে এওঁ লোকে নতুন পথৰ ইঙ্গিত বুলি ভাবে আৰু ককালত টঙালি বান্ধি লাগিছে এই বুলি যে এই বাটে দিয়েই জনতাৰ বাজ-কায়েম হব। দক্ষিণ কলিকতাৰ ভোটৰ ফলাফলে আকৌ ভোট যুদ্ধ কৰাৰ ইঙ্গিত দিয়া নাই—ইঙ্গিত দিছে কংগ্ৰেচক উচ্ছেদ কৰি দিবলৈ, বৈপ্লৱিক সংঘাত হানিবলৈ ঐতিহাসিক অনুমতি। সেই সাহস, সেই কৰ্মসূচী গ্ৰহণ কৰাৰ ক্ষমতা এই বোৰ নকল বামপন্থী সকলৰ নাই—ভবিষ্যতে হবনে নাই সিয়ো সন্দেহ।

—চাৰি—

ভাৰতবৰ্ষ আৰু পাকিস্তানৰ বৰ্তমান পৰিস্থিতি সম্পৰ্কে আলোচনা কৰোঁতে প্ৰথম কথাটোকে আকৌ মনত পেলাই দিয়া দৰ্কাৰ যে এই আন্তৰ্জাতিকতাৰ যুগত কোনো দেশ বিশেষৰ অৱস্থাৰ বিশ্লেষণ কেতিয়াও আন্তৰ্জাতিক পৰিস্থিতিৰ বাহিৰত বেলেগেগৈকৈ বিচাৰ কৰিব নোৱাৰি। আমাৰ দেশত আজি সি সকলে শাসকশ্ৰেণীৰ গদিত তেওঁলোকে আজি সৰ্ব্বোত্তমভাৱে এংলো-আমেৰিকান সাম্ৰাজ্যবাদী সকলৰ পক্ষপুষ্ট—তেওঁলোকৰ শক্তি তেওঁলোকৰ প্ৰভু সকলৰ শক্তিয়েই বিকাশ মাত্ৰ—যেনেকৈ আৰ্থিক সম্ৰতি ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰৰ তহবিলটোৱেই একমাত্ৰ নহয় তেনেকৈ সংগ্ৰাম শক্তিও দেশীয় ফৌজ কেইটাই একমাত্ৰ নহয়। আজি ধনতান্ত্ৰিক সভ্যতাৰ এই চৰম দুৰ্দিনত ভাৰত আৰু পাকিস্তানৰ অন্তৰ্ভুক্ত সকলক সহায় কৰিবলৈ এংলো-আমেৰিকান শক্তিয়ে বিন্দুমাত্ৰ দ্বিধা আৰু পলম নকৰে। এই কথাটো সৰ্বকৈ দেখাটো কেতিয়াও বুদ্ধিমানৰ কাম নহয়

আৰু সেই কাৰণে পৃথিৱীৰ যিকোনো অংশতে আজি এই এংলো-আমেৰিকান শক্তিৰ বিৰুদ্ধে যুজ দিছে—যেনে ব্ৰহ্মদেশত, মালয়ত, ইন্দোচীনত, ইণ্ডোনেচিয়াত, চীনত, গ্ৰীচত, কোৰিয়াত—সেই সকলো ঠাইতে তেওঁলোকক সহায় কৰা ভাৰতীয় বিপ্লৱী সকলৰ স্বার্থত এটা প্ৰধান কৰ্তব্য। সেই বোৰ দেশলৈ গৈ যে আমি যুজিব লাগিব সেইটো নহয়, তেওঁলোকৰ সংগ্ৰামৰ লগত লগ হোৱা মানে অবিলম্বে ভাৰতবৰ্ষত গৃহযুদ্ধ আৰম্ভ কৰা, শত্ৰুক চাৰিও পিনৰ পৰা আক্ৰমণ কৰা, শত্ৰুশক্তিক বিক্ষিপ্ত-বিচ্ছিন্ন কৰি পেলোৱা, তাক হায়ৰাণ কৰি পেলোৱা আৰু আঘাতৰ পিচত আঘাত হানি শত্ৰুক ধ্বংস কৰি পেলোৱা।

এই এংলো-আমেৰিকান সাম্ৰাজ্যবাদী শক্তি প্ৰতিদিনে দুৰ্বল আৰু দেউলীয়া হৈ যাব ধৰিছে। ইয়োৰোপক পূৰ্ণজীৱিত কৰিবলৈ যি ‘মাৰ্চাল প্লেন’ বচনা কৰিছিল সেয়ে ইউৰোপক পূৰ্ণ জীৱিত কৰিব নোৱাৰিলে, আনকি ইংলণ্ডৰো বিশেষ কোনো উন্নতি কৰাৰ নোৱাৰিলে—যদিও সাময়িক ভাবে তাৰ সঙ্কটটোক কিছুদিনলৈ লাঘব কৰিছিল। সেয়েহে ইংলণ্ডত আৰ্থিক সঙ্কটে দেখা দিছে আৰু দেখা দিছে বিৰাট বিৰাট বহুৱা ধৰ্মঘটে ‘বহুৱা’ চৰকাৰৰ বিৰুদ্ধেই। এংলো-আমেৰিকান শক্তিয়ে চীন আৰু পূৰ্ব এচিয়াত সম্পূৰ্ণৰূপে পৰাজিত হব ধৰিছে আৰু এচিয়াত তেওঁলোকৰ সাম্ৰাজ্যবাদী নীতি সম্পূৰ্ণৰূপে ব্যৰ্থ হৈছে। মধ্য এচিয়াত তেওঁলোকে আৰবৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি লজ্জাজনক ভাবে পৰাস্ত হৈছে। পশ্চিম ইয়োৰোপীয় যুক্ত সমৰ পৰিষদ আৰু যুক্ত আত্মবক্ষাৰ যি চুক্তি কৰিছে তাৰো ভবিষ্যত সম্বন্ধে তেওঁলোকে ক্ৰমেই হতাশ হব ধৰিছে—তাৰ দ্বাৰা আমেৰিকাৰ দায়িত্ব বাঢ়িছে কিন্তু প্ৰকৃত শক্তি কিবা বাঢ়িছে নে নাই সন্দেহ। জাপানতো অসন্তোষ ক্ৰমেই স্পষ্ট আৰু শক্তিশালী হব ধৰিছে। তাৰোপৰি এটা দুৰ্দান্ত অৰ্থনৈতিক সঙ্কটে আজি সাম্ৰাজ্যবাদী ব্যৱস্থাকে ক্ৰমশঃই এটা জটিল অৱস্থালৈ ঠেলি নিব ধৰিছে।

ৰাজনৈতিক ক্ষেত্ৰত তেওঁলোকে বেপৰোৱা ভাবে সমস্ত প্ৰকাৰ প্ৰতিক্ৰিয়াশীল আৰু ফ্যাসিষ্ট পন্থী সকলৰ লগত হাত মিলাইছে—ক’তো কোনো প্ৰগতিশীল

শক্তির লগত লগ হব পৰা নাই। নৈতিক গৰ্ব কোনো ক্ষেত্ৰতে কৰিব পৰা নাই আৰু জনসাধাৰণক ঠগাবলৈ কোনো অচিন্তাও বিচাৰি নোপোৱা হৈছে—ফলত যুদ্ধ ঘোষণা কৰিবলৈ সাহস পোৱা নাই। একমাত্র আনবিক বোমাই হল তেওঁলোকৰ শক্তি—আৰু ইয়াকৈলৈ যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত থিয় দিবলৈ তেওঁলোকৰ সাহস কমিবহে মাথোন—কেতিয়াও নাবাঢ়ে।

এইবোৰ দুৰ্বলতা আৰু তাৰ ফলাফলে ভাৰত আৰু পাকিস্তানৰ ওপৰত আৰু বেচি প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিব ধৰিছে। ভাৰতৰ শাসক শ্ৰেণীয়ে দিনকে দিনে আতঙ্কিত হৈ উঠিছে। তাৰ বাহিৰেও ভাৰতৰ আৰু পাকিস্তানৰ নিজে অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক সমস্যাৰ বাহুল্যতা দেখিও হতাশ হব লাগে। বাস্তৱৰ সমস্যা এইটো দুৰ্য্যবোগ্য বোমাবৰ দৰে এওঁলোকক ক্ষয় কৰি নিব ধৰিছে, বেপাৰ বাণিজ্যৰ ক্ৰমাগত মন্দাগতিয়ে ধনী সকলক হতাশ কৰি তুলিছে, নিবনুৱা সমস্যা জোৰেৰে বাঢ়িব ধৰিছে; বস্তু বাহানিৰ দামে মানুহক অতিষ্ঠ কৰি তুলিছে, পাকিস্তান আৰু হিন্দুস্তানৰ মাজত যি বোৰ কাজিয়া তাৰ এটাৰো কোনো মিমাংসা হোৱা নাই, প্ৰত্যেকটো সমস্যাই ক্ৰমশঃ সমাধানহীন জটিলতাত মেৰ খাই যাব ধৰিছে, কাশ্মিৰৰ সমস্যাই ক্ষয় ৰোগ দৰে ক্ষয় কৰি নিব ধৰিছে, ৰাজস্থান সমস্যাত নতুন সঙ্কটে দেখা দিছে; তথাকথিত নতুন মন্ত্ৰিত্বকলৈয়ো জনতাৰ অসন্তোষ ক্ৰমশঃ তীব্ৰ আৰু প্ৰকট হৈ আহিছে, খাণ্ড সমস্যাই সদায় ছুভিক্ষৰ ভয় দেখুৱাই আহিছে; কুবক সমস্যাৰ অলপো সমাধান হোৱা নাই, চৰকাৰী শিল্প পৰিকল্পনাই অৰ্থাভাবত ধীৰ গতিত টোপনিয়াব ধৰিছে, কোনোটোৰেই সফল হোৱাৰ নাই সম্ভাৱনা সোনকালে হৈ উঠা নাই, বিলাতত জমা থাকা ষ্টাৰ্লিং ব্যালাঞ্চ দ্ৰুতগতিত নোহোৱা হৈ যাব ধৰিছে, চৰকাৰী কৰ্মচাৰী আৰু অফিচাৰ সকলৰ দুৰ্নীতি একোতেই কমা নাই; বেপাৰী সকলৰ চোৰাং কাৰবাৰ অলপো কমা নাই, নিজৰ ভিতৰত অৰ্থাৎ কংগ্ৰেচ, লীগৰ ভিতৰত অন্তৰ্দ্বন্দ্ব ক্ৰমশঃই বাঢ়িব ধৰিছে; আদিবাসী

আৰু উত্তৰপূৰ্ব ভাৰতত আৰু উত্তৰ পশ্চিম পাকিস্তানত ট্ৰাইবেল সকলে ক্ৰমেই বিদ্ৰোহী হব ধৰিছে, কোনো ফাৰ্কিয়েই তেওঁলোকক সন্তুষ্ট কৰিব পৰা নাই, প্ৰাদেশিকতা আৰু সাম্প্ৰদায়িকতা আদি এই বোৰে দুৰ্দ্দিনত আৰু বেচি সংঘৰ্ষৰ ইন্ধন যোগাব ধৰিছে আৰু এই সকলো বোৰাতকৈ জনসাধাৰণে ক্ৰমে সাম্যবাদৰ পিনে ঢাল খাইছে। আৰু আনপিনে ভাৰত আৰু পাকিস্তানৰ সীমান্তত 'বঙাভূতে' আগুৰি আহিব ধৰিছে, সীমান্ত বন্ধাৰ দায়িত্ব আজি চাৰিগুণ বাঢ়িব ধৰিছে।

এই সংক্ষিপ্ত চিত্ৰটোৰেই ভাৰতীয় ধনতন্ত্ৰৰ বৰ্তমান মহাসঙ্কটাকীৰ্ণ অৱস্থাক বৰ্ণনা কৰাৰ পক্ষে যথেষ্ট। এক ভয়ানক বিদ্ৰোহ আৰু বিপ্লৱ ভাৰতীয় শাসক শ্ৰেণীয়ে কোনো মতেহে বাধা দি ৰাখিছে—এই বাধা দিবলৈ সন্তৰ হৈছে বিপ্লৱবাদী সকলৰ অযোগ্যতাৰ কাৰণে। কিন্তু এই অযোগ্যতাও বেচি দিন নাথাকিব—অৱস্থাৰ হেচাত ইতিমধ্যেই নতুন সঙ্কল্পই অ'ত ত'ত দেখা দিব ধৰিছে—বহু ভুল বহু ভ্ৰান্তিৰ মাজেদিও শেষ পৰ্য্যন্ত আমি যোগ্যতা আৰু দৃঢ়তা অৰ্জন কৰিব ধৰিছো।

আমাৰ নিজৰ ভিতৰৰ পৰা আজি সৰ্বশক্তি দি সকলো দুৰ্বলতাক আতৰাব লাগিব। সকলো প্ৰকাৰ নিয়মতান্ত্ৰিক মোহ চিৰ দিনলৈ ত্যাগ কৰি বিপ্লৱ-পন্থাক সৰ্বাস্তংগকৰণে গ্ৰহণ কৰিব লাগিব। গভীৰ সঙ্কট আৰু দুৰ্দ্দান্ত প্ৰত্যাঘাতে আমাক দিনকে দিনে শক্তিশালী কৰি দিবলৈ বাধ্য। মুক্তিৰ সহজ আৰু সন্তোষ পথ ত্যাগ কৰাৰ নিচিনা সাহস এতিয়াই দেখা দিছে।

আজিও বহু বাকী আছে। বিশেষকৈ জনসাধাৰণৰ মাজত প্ৰকৃত বৈপ্লৱিক চেতনা আৰু প্ৰেৰণা জগাব লাগিব—নতুন সমাজ গঠন কৰাৰ উপযুক্ত দৃঢ়তা সৃষ্টি কৰিব লাগিব—তাৰোপৰি হল সংঘাত সৃষ্টি কৰা, আঘাতৰ পিচত আঘাত হানি বোৱা। এই অগ্নি পৰীক্ষাৰ মাজেদি আমি আকৌ মানুহ হব পৰিম—অন্ত কোনো সহজ পথ নাই। চিত্তৰ নিৰীকতা, চিন্তাৰ পৰিচ্ছন্নতা, দৃষ্টিৰ প্ৰসাৰতা, চৰিত্ৰৰ দৃঢ়তা, কৰ্মৰ দক্ষতা আৰু নতুন নেতৃত্বৰ অবিচলিত ধাৰাই এনেকৈয়ে গঢ়ি উঠিব—সংগ্ৰাম আৰু সচেতন আগ্ৰত্যাগৰ মাজেদি।